ФИФ1 ФЫМЫГЪЭПУД, ФИ IЕЙ ФЫМЫГЪЭПЩКIУ

АДЫГЭ ПСАЛЪЭ

АДЫГСКОЕ СЛОВО

КЪБР-м И ПАРЛАМЕНТЫМРЭ ПРАВИТЕЛЬСТВЭМРЭ Я ГАЗЕТ ГАЗЕТА ПАРЛАМЕНТА И ПРАВИТЕЛЬСТВА КБР

1924 ГЪЭМ И МЭКЪУАУЭГЪУЭ МАЗЭМ И 1 ЛЪАНДЗРЭ КЪЫДОКI

№237 (22.145) ● 2011 гъэм дыгъэгъазэм (декабрым) и 14, бэрэжьей ● Тхьэмахуэм тхуэ ● И уасэр соми 3-щ ● adyghe@mail.ru adyghepsale.ru

● Пшыхьхэр

ЗэIущIэм хэтащ Социалист Лэжьыгъэм и Лыхъужьхэу Муллаев Шарафутдин, Къамбий Мухьэб, КЪБР-м Жылагъуэ, дин зэгуэхьныгъэхэм я Iуэхущхэмкlэ и къэрал комитетым и унафэщI Пащты Борис сымэ.

Зауэми лэжьыгъэ IэнатIэми къыщимыкIуэтахэр

Налшык профсоюзхэм ЩэнхабзэмкIэ я унэм дыгъэгъазэм и 9-м щекIуэкIащ Хэку и Лыхъужьхэм я махуэр гъэлъапIэным теухуа зэхуэс.

АР КЪЫЗЭЗЫГЪЭПЭЩАРИ езыгъэкIуэкIари КЪБР-м Жылагъуэ, дин зэгуэхьныгъэхэм я Iуэхуэмкlэ и къэрал комитетырщ. Зэхьыхьэм къраг1ъэбгъэлат зауэмрэ лэжьыгъэмрэ я ветеранхэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщlым и къуэдзэ Ерчэн Тембулэт гуфIэгъуэ Iэнэхэм кърагъэтIысэкIа, зи ныбжь хэкIуэ та ветеранхэм защхуигъазэм жиIащ:

- Зауэм хэта лЫыхъужьхэм фЫщIэ зэхуа яхудощI. Абы кьыдэкIуэуи жьдоIэ: куэдкIэ нэхъ мащIэкъым лэжьыгъэм и ветеранхэм, и Лыхъужьхэм къвгъэлъэгъуа хахуагъэри. Iэщэ зыЫгъыу бийм пэщIэтахэми ди зауэIэхэм я ерыскъыр, щыгъыныр къахуэзылэжьу абыхэм я щыбагъ кьыдэтахэми фи цIэхэр дэркIэ лъапIэщ, къаралым ис цIыхухэр, псом хуэмыдэу щIалэгъуалэр, зэрыгушхуэнщ. Фи гъащIэр Хэкум хуэнэжьыным и щапхъэщ, дэтхэнэ зыми дерс кьызыхихьпхъщ.

Си гуапэу хьыбар фызогъащIэ, - жиIащ аджкIэ Ерчэным, - республикэм и Президент Къанокъуэ Арсен хуабагъэмрэ гуапагъэмрэ фи гъащIэм щебэкIыу, куэдрэ дяпэ фиту фыпсэуну кьызэрывхъуэхъужамкIэ!

АджкIэ псалъэ ираташ КЪБР-мкIэ федералъно инспектор нэхъыщхьэ Вербицкий Александр.

- Сяпэ къэпсэлъам жиIа псоми арэзы сытехьуэу, мыри щIызгъэжьинут, - кIыхьигъэщащ абы. - Фэ, нэхъыжьыфIхэм, фи фIыгъкIэ зауэ нэужьым Хэкур зэфIэгъэувжа хьуащ. ГуащIэдкIым пщIэ зэрыхуэфащIым, лэжьыгъэм фи къару фёмыблэжу фызэрыбгъэдэтым и щапхъэфIхэр нобэрей щIалэгъуалэми ягъэлъагъупхьэщ. ИкIи сэ сегъэгушхуэ ди нобэрей зэIущIэм ныбжьыщIэхэри кьызэрекIуэлIам. Тхьэм жиIэ аэрэ фэ кьывдэплъенну!

Зэхуэсыр езыгъэкIуэкIым хэщIэ лъапIэхэм я цIэхэр зырызыхуэрэ кьриIауэ, я гъащIэм тепсэлъыхьащ. Псалъэмакъ зэхуакуэр концерт номерхэмкIэ щIэщыгъэ ящащ. Кьыззхуэсахэм яту ирихьащ Гъуаздджэхэмкlэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтым и къэфакIуэ гупым игъэззщIа «Мэздэгу адыгэ» зэпсэлъ, ныбжьыщIэ цIыкIухэм я «Искорки» эстрадиэ ансамблым и зыкъэгъэлъэгъуэкIэр, нэгъуэщIхэри.

НэхъыжьыфIхэм я цIэкIэ къыщыпсальэм, Социалист Лэжьыгъэм и Лыхъужь, Лениным, Октябрь Революцим, Лэжьыгъэмкlэ Бэракъ Плъыжь орденхэм я кавалер Ебтушенкэ Николай мыпхуэдэу жиIащ:

- ЗэIущIэ гуапэр кьызэзыгъэпэщахэм фЫщIэшхуэ фхудощI! Фи фIэщ хъункъым дэ дызэрыгъэгуфIам и инагъыр. Фэ нобэ щIэщыгъуэ дызэрыфщыхьуам хуэдэ кьабзэу, дэ езыхэри дызэхуэзэшат. Дызэрызэрыбгъэлъэгъуар, дызэрызэбгъэпсэлъар фи псапэщ. Мы дунейм ахьшэмэ мылъкумрэ я закъуэкъым гулыпэ зыхуэщIыпхъэр, атIэ, нэхъыщхьэращи, Iуэхум, лэжьыгъэм пэжу бгъэдэтныырщ, щIыхуэм, хэкум я сэбэп зыхэлъым уегупсысынырщ.

Республикэм и Ветеранхэм я советым и тхьэмадэ Шыхьэбахьуэ Мухьэмэд хьэщIэхэм защыхуигъазэм жиIащ:

- Фэ, нобэ кьытхуэна нэхъыжьыфIхэр, куэдрэ Тхьэм фытхуигъэпсэу! Вл1эжьар, Хэкум хуэфщIар кьыдолытэрэ, зы гъащIэм и кIуэцIкIэ ар мащIэкъым...

ЗэIущIэм и кIэм Хэку зауэщхуэм хэта, ди яхуэралым и кьалащхьэ Москва нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэм ящызыхьыма ветеранхэм медалэр ираташ.

Тхыгъэри сурэтри зейр

КЪУМАХУЭ Асльэщ.

Хьэрычэтыщlэ IэнатIэ цIыкIуэхэм. Налшык инвестицэ проект куэд щагъэсащIэ икIи экономикэм хэльхьэныгъэу хуащIым ильэс кьэс хагъахьуэ.

НЭГЪАБЭ сом мелуани 4,2-рэ и уасэ апхуэдэ проектэ 14 ягъэззэщIащ, Iэнатlэщlэу 39-рэ кьызэрагъэпэщащ. Ильэси 2-м кьриубыдэу хьэрычэтыщIэхэм я бжыгъэм процент 20-м щIигъкIэ хэхьащ. 2011 гъэм щыщылэм и 1-м щегъэжьауэ IуэхущIапIэ цIыкIурэ курыту мини 3-м щIигъу, щхьэзакъуэ хьэрычэтыщIэу мини 9 нэхърэ нэхъыбэ кьаIэм и щIынальэм щолажьэ. Хьэрычэтыщlэ мащIэм цIыху мин 58-рэ кьызэщIеубыдэ, абыхэм ящыщу мин 32-р IуэхущIапIэ мыинхэм хуозэ.

Бизнес цIыкIым и Iэнатlэ щIэкIуэхэм. Налшык инвестицэ проектым и къэфакIуэ гупым игъэззэщIа «Мэздэгу адыгэ» зэпсэлъ, ныбжьыщIэ цIыкIухэм я «Искорки» эстрадиэ ансамблым и зыкъэгъэлъэгъуэкIэр, нэгъуэщIхэри.

Нэхъыжьыфlхэм я цIэкIэ къыщыпсальэм, Социалист Лэжьыгъэм и Лыхъужь, Лениным, Октябрь Революцим, Лэжьыгъэмкlэ Бэракъ Плъыжь орденхэм я кавалер Ебтушенкэ Николай мыпхуэдэу жиIащ:

- ЗэIущIэ гуапэр кьызэзыгъэпэщахэм фЫщIэшхуэ фхудощI! Фи фIэщ хъункъым дэ дызэрыгъэгуфIам и инагъыр. Фэ нобэ щIэщыгъуэ дызэрыфщыхьуам хуэдэ кьабзэу, дэ езыхэри дызэхуэзэшат. Дызэрызэрыбгъэлъэгъуар, дызэрызэбгъэпсэлъар фи псапэщ. Мы дунейм ахьшэмэ мылъкумрэ я закъуэкъым гулыпэ зыхуэщIыпхъэр, атIэ, нэхъыщхьэращи, Iуэхум, лэжьыгъэм пэжу бгъэдэтныырщ, щIыхуэм, хэкум я сэбэп зыхэлъым уегупсысынырщ.

Республикэм и Ветеранхэм я советым и тхьэмадэ Шыхьэбахьуэ Мухьэмэд хьэщIэхэм защыхуигъазэм жиIащ:

- Фэ, нобэ кьытхуэна нэхъыжьыфIхэр, куэдрэ Тхьэм фытхуигъэпсэу! Вл1эжьар, Хэкум хуэфщIар кьыдолытэрэ, зы гъащIэм и кIуэцIкIэ ар мащIэкъым...

ЗэIущIэм и кIэм Хэку зауэщхуэм хэта, ди яхуэралым и кьалащхьэ Москва нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэм ящызыхьыма ветеранхэм медалэр ираташ.

Тхыгъэри сурэтри зейр

КЪУМАХУЭ Асльэщ.

● Налшык къалэ

IуэхущIапIэ мыинрэ курыту мин 12-м щIигъу

тIэхэм бюджетым халъхьэм хэхьащ. Хэхауэ ятын хуей налогыу муниципальнэ бюджетым ягъакIуэр нэгъабэрейхэм ельытауэ проценти 10-м нэсащ. КьыззэральытэмкIэ, а налог лЭуэжьыгъуэхэм зэрыхэхьуэ хуабжьыгъэр мы гъэм зэрыщытам етIанэгъэ проценти 6,2-кIэ фIэкIынущ.

УЭДЫЖЬ Исльам,
Налшык къалэ администрацэм и пресс-IуэхущIапIэм и лэжьакIуэ.

Уэрамхэр къагьэнэху

НАЛШЫК и уэрамхэр зэрагъэнэху, и теплъэр зыгъэдахэ уэздыгъэхэм я бжыгъэм кьыхэгъэхьуэным теухуа лэжьыгъэхэм 2012 гъэм пащэнущ. Абы ипкъ иткIэ, мы IуэхумкIэ иджыри километри 10 кьызэщIаубыдэну я мурадщ. Лэжьыгъэр щрагъэжьIуэкIынущ Ленинским, Щоджэнцыкlым, Кировым, Идарым, Мэлбахьуэм я цIэхэр зезыхьэ уэрамхэм, нэгъуэщIхэми. Электрокьарур зэзыгъэзэахуэ, диод пкъыгъуэхэр зыпкърыIуэ уэрам уэздыгъэхэмкIэ кьалащхьэм кьыдэкIуэу, Белэ Речкэ Жабоевым и цIэкIэ щыIэ уэрамыр, Кэнжэ дэт мэжджыгъым и IэгъуэблагъэкIэр кьагъэнэхунущ. 2011 гъэм кьриубыдэу мы IуэхумкIэ къэралым и мылъкуу сом мелуан 37-рэ трагъэкIуэдащ. Мелуан 56-м нэблагъэ и уасэ лэжьыгъэ кьрахьэлIэн хуейуэ бюджетым щыIэ. Мы зэманым лэжьыгъэхэр щрагъэкIуэкI Захаровым, Бовчок Марко я цIэхэр зезыхьэ уэрамхэм, Налшык и дэшхуэи хадэм лъэныкъуэ куэдкIэ щыпхъэша пЭхэ гъаГъуэ екIуэхэм я Iуфхэм. Налшык кьалэм и теплъэр нэхъри ефIэкIауэ 2012 гъэм зэрытехьэнур нэрылъагъущ. Апхуэдэу кьалэ уэрамхэм щIэкIэ щызэрахъуэкIынущ ильэс куэд лъандэрэ яхуэлажьа уэздыгъэжьхэри. КьызэрабжамкIэ, абыхэм я бжыгъэр мин 11-м нысэрехьэс. Мыпхуэдэ лэжьыгъэхэр ди щыхэрым и мызакъуэу, республикэм и адрей кьалэхэми жылагъуэхэми щрагъэкIуэкIынущ.

ЖАНХЪУЭТ Зэуэ.

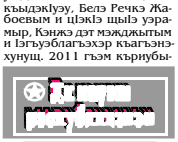

Псапащlэ Iуэху

КЪЭРЭШЕЙ-ШЭРДЖЭС. ***Къэрал кIуэцI Iуэхуэхэмкlэ министерствэу республикэм щыIэм и лжьакIуэхэм ильэс еплъанэ хуэдиз «Мурадщ кьехьулIэныбжь зыщIэгъэкIуэ» псалъэ Iуэху ирагъэкIуэкI. Абы-кьи балигъ мыхьуауэ нэхъыжьхэм я нэIэ зытемыгъэр сагъэ кIащI. ащхуэзэхэм социальнэу зыщIагъэкIуэ.***

КъШР-мкlэ МВД-м и унафэщым и къуэдзэ Ерчэн Борис зэрыжиIэмкlэ, полицейхэм ирагъэкIуэкI лэжьыгъэр унагъуэ гупуэкъэ кьыщIэгъэщыным и закъуэкъым зыхуэунэтIар - атIэ абыхэм щыпсэу сабийхэр я адэ-анэхэм ящыIгъуу цIыкIуэм папщIэ спорт Iуэхугъуэкъэ, мазхуэщхуэхэр кьыззэрагъэпэщ, бгыхэм зыплъыхьакIуэ даш, яхуэзэфIэкIкIэ зыщIагъакъуэ, гъащIэ тэмэмым зэрыхашэжьымым яужь итщ.

Парламент хэхьныгъэхэр

АБХЪАЗ. ***Президент Анкваб Александр Iэ щIидзащ республикэм и Щыхуэ Зэхуэсым и къэкIуэнкIэ щекIуэкIыну щIалъэм теуху уна фэм. Абы ипкъ иткIэ, парламент хэхьныгъэхэр 2012 гъэм гъатхэпэм и 10-м зэхэтынущ.***

РЕСПУБЛИКЭМ и хабзэгъэуэн Iэнатlэ нэхъыщхьэм щыIу 35-рэ хэтщ. А хэхьныгъэхэм нэхъ щызэхьэрхуэрэгъущ «Абхъаз зэкъуэт», «Амца́хара» жылагъуэ-политикэ зэщIэхъеенныгъэхэр, «Абхъазым и коммунист партэ» политикэ кьаруэ нэхъыщхьэхэр.

УЭРДОКЪУЭ Женя.

● Къежьапlэ

«Си Хэку»

Хэкум и Лыхъужьхэм я махуэм ирихьэлIэу Налшык къалэ администрацэм Егъэджэныгъэмкlэ и департаментым, ЩIалэгъуалэм я Iуэхуэмкlэ къудамэм, Ветеранхэм я Налшык къалэ советым и къэралыгъэ ирагъэкIуэкIащ къалэм и школакIуэхэр зыхэта «Си Хэку» зэхьэзэхуэр.

АР КЪЫЩЫЗЭIУАХЫМ кърихьэлIащ Ветеранхэм я Налшык къалэ советым и тхьэмадэ **Абдулаев Мустэфа**, Егъэджэныгъэмкlэ департаментым и унафэщым и къудзэ **Борчаев Камал**, зауэ зэпэщIэтыныгъэхэм хэта ветеранхэм я жылагъуэ зэгуэхьныгъэу КИФЩI-м щыIэхэм я ззэыгъэуIу соеты м и Iэтащхьэ **Тхьэгъэлэдж Тимур** сымэ.

Зэпеуэм хэта нЫжьыщIэхэм Урысейм и тхыдэр зэращIэр, ар я творчествэм кьызэрыщагъэсэбэныфIар ягъэлъэгъуащ а махуэм. ТхыдэмкIэ екIуэкIа джэгу-зэпеуэм ялэ увыпIэр кьыщахьащ. 29-нэ гимназием щеджхэм; «Хэкум и лЫыхъужьхэр» Iыхьэм, 1812 гъэм екIуэкIа Хэку зауэм хахуагъэ кьэзыгъэлъэгъуахэм я сурэтхэм еплъурэ я щIэхэр жаIэн хуейуэ арати, 14-нэ гимназием щIэсхэр пашэ хъуащ; Урысейм и гимныр нэхъ дадж Мурат Iэбубэчыр и къуэр 1980 гъэм щэкIуэгъуэм и 24-м къалъхуащ. Къэрал кIуэцI Iуэхуэмкlэ Iэнатlэм 2002 гъэм фокладэм и I-м лэжьэн щыщIидзащ. Унагъуэ, зы сабий кьыщIэнащ.

Зи Iэщlагъэм фIыуэ хэзыщIыкI Джэрыджэ Мурат и ныбжьэгъуэхэм я деж пщIэ щIпIу кьекIуэкIащ. Абы игу теухуэрэжьым щIыр, щIыхуэм пэжу яхущIымытэкр. Мурат и гъащIэр республикэм щыпсэуэхэм я сэбэп зыхэлъэхэр хъумэным хуэунэтIауэ щытащ.

* * *

КЪБР-мкlэ МВД-м и деж щыIэ Следственнэ управленэм и следователь ДжэрыщIыну. Зи гугъу тщIы лэжьыгъэм хэтащ школищым я гъэсэнхэр. Аэр зы сыхьэтым кьриубыдэу зэфIагъэкIын хуейт. Абы нэхъыфIу екъулIаэр кIэлъыплъакIуэхэм кьыхахащ.

Пашэ хъуахэщ Налшык къалэ дэт курыт школ №№6, 18, 32-хэм щеджэхэр. КьызэгъэщIипхъэщ, кьахьа увыпIэхэм емыльытауэ, ныбжьыщIэхэм я лэжьыгъэ псори Бородино зэрыращIэнур. Абы ди лъэхэгъуэхэм я Iэдакъэщ Iэкlэхэм щыхэпIэнущ геральдикэмкlэ IэщlагъэлIэхэр.

«Си Хэку» зэпеуэм и унэтIыныгъэ псоми къыщащхьэ увыпIэхэр зэхалъхьэжри, 14-нэ гимназиер текIуауэ къалъытащ.

БЕКУЗАР Юлие.

● КъБР-м щыIэ МВД-м къет

Бзаджащlэхэр къалъыхъуэ

Къэрал кIуэцI Iуэхуэмкlэ министерствэу КЪБР-м щыIэм къелъыхъуэ КЪБР-мкIэ МВД-м и деж щыIэ Следственнэ Iуэхущlапlэм и следователь Джэрыджэ Мурат Iэбубэчыр и къуэм Къэрал кIуэцI Iуэхуэмкlэ Iэнатlэм 2002 гъэм фокладэм и I-м лэжьэн щыщIидзащ. Унагъуэ, зы сабий кьыщIэнащ.

Зи Iэщlагъэм фIыуэ хэзыщIыкI Джэрыджэ Мурат и ныбжьэгъуэхэм я деж пщIэ щIпIу кьекIуэкIащ. Абы игу теухуэрэжьым щIыр, щIыхуэм пэжу яхущIымытэкр. Мурат и гъащIэр республикэм щыпсэуэхэм я сэбэп зыхэлъэхэр хъумэным хуэунэтIауэ щытащ.

Къэрал кIуэцI Iуэхуэмкlэ министерствэу КЪБР-м щыIэм и пресс-Iуэхущlапlэ.

«Адыгэ псалъэ» къыфIэрыхьэну фыхуеймэ

Ди щIэджыкIакIуэ къапIэхэ!

Фигу кьыдогъэкIыж 2012 гъэм и япэ илъэс ныкъуэм къыфIэрыхьэну газетэм, журналхэм Iэ тедзэныр и кIэм зэрынэблагъэр.

Илъэс ныкъуэм ди газетым и уасэщ сом 356-рэ кIэпIейкIи 10-рэ.

«Адыгэ псалъэм» Iэ щытебдзэ хъунущ республикэм и пощт IуэхущlапIэ псоми.

Ди индексыр

● Налшык къалэ

IуэхущIапIэ мыинрэ курыту мин 12-м щIигъу

Хьэрычэтыщlэ IэнатIэ цIыкIуэхэм. Налшык инвестицэ проект куэд щагъэсащIэ икIи экономикэм хэльхьэныгъэу хуащIым ильэс кьэс хагъахьуэ.

НЭГЪАБЭ сом мелуани 4,2-рэ и уасэ апхуэдэ проектэ 14 ягъэззэщIащ, Iэнатlэщlэу 39-рэ кьызэрагъэпэщащ. Ильэси 2-м кьриубыдэу хьэрычэтыщIэхэм я бжыгъэм процент 20-м щIигъкIэ хэхьащ. 2011 гъэм щыщылэм и 1-м щегъэжьауэ IуэхущIапIэ цIыкIурэ курыту мини 3-м щIигъу, щхьэзакъуэ хьэрычэтыщIэу мини 9 нэхърэ нэхъыбэ кьаIэм и щIынальэм щолажьэ. Хьэрычэтыщlэ мащIэм цIыху мин 58-рэ кьызэщIеубыдэ, абыхэм ящыщу мин 32-р IуэхущIапIэ мыинхэм хуозэ.

Бизнес цIыкIым и Iэнатlэ щIэкIуэхэм. Налшык инвестицэ проектым и къэфакIуэ гупым игъэззэщIа «Мэздэгу адыгэ» зэпсэлъ, ныбжьыщIэ цIыкIухэм я «Искорки» эстрадиэ ансамблым и зыкъэгъэлъэгъуэкIэр, нэгъуэщIхэри.

Нэхъыжьыфlхэм я цIэкIэ къыщыпсальэм, Социалист Лэжьыгъэм и Лыхъужь, Лениным, Октябрь Революцим, Лэжьыгъэмкlэ Бэракъ Плъыжь орденхэм я кавалер Ебтушенкэ Николай мыпхуэдэу жиIащ:

- ЗэIущIэ гуапэр кьызэзыгъэпэщахэм фЫщIэшхуэ фхудощI! Фи фIэщ хъункъым дэ дызэрыгъэгуфIам и инагъыр. Фэ нобэ щIэщыгъуэ дызэрыфщыхьуам хуэдэ кьабзэу, дэ езыхэри дызэхуэзэшат. Дызэрызэрыбгъэлъэгъуар, дызэрызэбгъэпсэлъар фи псапэщ. Мы дунейм ахьшэмэ мылъкумрэ я закъуэкъым гулыпэ зыхуэщIыпхъэр, атIэ, нэхъыщхьэращи, Iуэхум, лэжьыгъэм пэжу бгъэдэтныырщ, щIыхуэм, хэкум я сэбэп зыхэлъым уегупсысынырщ.

Республикэм и Ветеранхэм я советым и тхьэмадэ Шыхьэбахьуэ Мухьэмэд хьэщIэхэм защыхуигъазэм жиIащ:

- Фэ, нобэ кьытхуэна нэхъыжьыфIхэр, куэдрэ Тхьэм фытхуигъэпсэу! Вл1эжьар, Хэкум хуэфщIар кьыдолытэрэ, зы гъащIэм и кIуэцIкIэ ар мащIэкъым...

ЗэIущIэм и кIэм Хэку зауэщхуэм хэта, ди яхуэралым и кьалащхьэ Москва нэмыцэ зэрыпхъуакIуэхэм ящызыхьыма ветеранхэм медалэр ираташ.

Тхыгъэри сурэтри зейр

КЪУМАХУЭ Асльэщ.

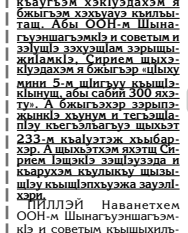

Урысейм зэтрелыгъэ

ООН-м цIыхум и хуитыныгъэхэмкlэ и комиссар нэхъыщхьэ Пиллэй Наванетхем Сирием кьыщекIуэкI кьаугъэм хэкIуэдахэм я бжыгъэм хэхьауэ кьилъытащ. Абы ООН-м Щынагъуэншагъэмкlэ и советым и зэIущIэ зэхущIам зэрыщыжриIамкlэ, Сирием щыхэкIуэдахэм я бжыгъэр «цIыху мини 5-м щIигъуу кьыщIэкIынущ, абы сабий 300 яхэту». А бжыгъэхэр зэрыпрэжьынкlэ хьунут и тегъэщIапIэу кьегъэлъагъуэ щыхьэт 233-м кьаIуэтэж хьыбархэр. А щыхьэтхэм яхэту Сирием Iэщхьэ зэщIауэрэ и кьаруэм кьулыкъу щыщIэу кьыщIэпхъужа зауэлIхэри.

ПИЛЛЭЙ Наванетхем ООН-м Щынагъуэншагъэмкlэ и советым кьыщыхихьхьащ Сирием щыIэ щытыкIэм теухуа Iуэхур Дунейпсо уголовнэ судым кьыщыIэтын хуейуэ, Инджылызым, Германием, Португалием, США-м я лЫкIуэхэм ар ООН-м и комиссарым дыгъым кьыщымынэу, Сирием и властыр хэхуэжьыным хуэунэтIа Iуэхущ Iуэхур зыщIэрахьри кьыхалъхьэрт, ауэ ахэр псори зэтрИгьащ Iуэ Урысей Федерацэм и лЫкIуэ Чуркин Виталий, щыщхьэЫум и 3-м Сирием екъэлIауэ ООН-м Щынагъуэншагъэмкlэ и советым кьиущта унафэр ягу кьигъэкIыжри. А унафэм зэриубзыхумкlэ, а къэралым щекIуэкI кьаугъэр Сирием и цIыхухэр зи пашэу ялэжь политикэ Iуэхугъуэхэ фIэкIа нэгъуэщI Iэмалхэмкlэ зэтрагъэуэвыIэну хуит-кьым.

Тlасхьэщlэх 15

Ираным дыгъуасэ щыIу 15 щаубыдащ, США-мрэ Израилымрэ я тIасхьэщIэх Iуэхущlапlэхэм зэрадзлажьэмкlэ ягъэкъуаншэу Ар а махуэ дыдэм кьыжиIащ Ираным и прокурор Аббас Джафари Доулатабади.

Япэу а жыбарыр кьэзыгар «Фарс» хьыбарегъащIэ Iуэхущlапlэращ. «А цIыху 15-р Америкэм и Штат Зэгуэтхэмрэ Израилымрэ я тIасхьэщIэхэу Ираным и щIынальэм щолажьэ, - жиIащ Аббас Джафари Доулатабади а Iуэхущlапlэм и лэжьакIуэхэм. Яубыдахэр зыщыщ IыщIкьэри, ахэр щаубыдащ щIпIэри зэкIэ щэхуу кьонэ.

Доллар меларди 100

Индием зихьумэжьыным 2012 - 2017 гъэхэм тригъэкIуэдэнущ доллар меларди 100 хуэзиз. А бжыгъэм и хуэдизкIэ хьунут и тегъэщIапIэу кьегъэлъагъуэ щыхьэт 233-м кьаIуэтэж хьыбархэр. А щыхьэтхэм яхэту Сирием Iэщхьэ зэщIауэрэ и кьаруэм кьулыкъу щыщIэу кьыщIэпхъужа зауэлIхэри.

ПИЛЛЭЙ Наванетхем ООН-м Щынагъуэншагъэмкlэ и советым кьыщыхихьхьащ Сирием щыIэ щытыкIэм теухуа Iуэхур Дунейпсо уголовнэ судым кьыщыIэтын хуейуэ, Инджылызым, Германием, Португалием, США-м я лЫкIуэхэм ар ООН-м и комиссарым дыгъым кьыщымынэу, Сирием и властыр хэхуэжьыным хуэунэтIа Iуэхущ Iуэхур зыщIэрахьри кьыхалъхьэрт, ауэ ахэр псори зэтрИгьащ Iуэ Урысей Федерацэм и лЫкIуэ Чуркин Виталий, щыщхьэЫум и 3-м Сирием екъэлIауэ ООН-м Щынагъуэншагъэмкlэ и советым кьиущта унафэр ягу кьигъэкIыжри. А унафэм зэриубзыхумкlэ, а къэралым напкъэхэм пэмыжьжьэу щыхуэныным. КьищынэмыщIауэ, авиабазэхэр, вертолет быдапIэхэр щищIынущ Карпил, Сиачин, Ладакх, Джамму, Кашмир и уейэмэ.

Ильэси 5-м кьриубыдэу Индием зыхьумэжьныгъэкIэ и министерствэм и Iэщlэ бжыгъэм хигъэхьэн хуейщ «Агни-3» баллистическэ ракетэхэр. Аэр яльэIэсыфыкIыщ километр мини 3,5-кIэ япэжьыжьэ бийхэм. ИгъэунэхунущI «Агни-5» ракетэхэм я пэжжьэIэрэ, - ар километр мини 5-кIэ пэжьыжьэр эзтекъутэным хуэщIащ.

◊Илъэс 30 и пэкIэ Израилым и щыналъэм хибжащ 1967 гъэм и мэкъуауэгъуэм Сирием зауэ ирищIылIэу кьытриха Голанскэ льагапIэхэр.

◊Норвегием щыщ зыплъыхьакIуэ-щIэныгъэлI Амундсен Рауль (1872-1928) ильэси 100 и пэкIэ хьэхэр зыщIэщIа Iэжьэхэмкlэ япэу нэсащ Щыщ и Ищхьэрэ полюсым. А Iуэхугъуэр иратхащ 2010-2011 гъэхэм ЮНЕСКО-м кьыдигъэкIа махуэгъэпсым.

◊1695 гъэм Петр Езанэм и унафэкIэ Урысейм и япэ генералиссимусу хахат адыгэщI Черкасский Алий (Мигхаил) Алыджыкъуэ и къуэр.

Дунейм и щытыкIэнур: «meteonovosti.ru» сайтым кьыззэритымкlэ, нобэ Налшык мащIэу пшэ щытелъынущ. Махуэм хуабэу градусхэ 4, жэщым 0 градус щIэнущ.

Пlалъэпэр зыгъэхьэзырар **ГЪУЩIО Зарифщ.**

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министерствэм и коллегием и Iуэхукlэ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэ

2011 гъэм дыгъэгъазэм и 7-м *Унафэ №373-ПП*

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм **унафэ ещI:**

1. Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министерствэм и коллегием хэтхэр гъэувыIн.

2. Кьару имыIэжу къэлъытэн Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и унафэхэу:

№352-ПП-м, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министерствэм и коллегием и Iуэхукlэ» 2006 гъэм дыгъэгъазэм и 26-м кьыдигъэкIам;

№2-ПП-м, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и языныкъуэ унафэхэм зэхьэхЫныгъэхэр хэлъхьэным и Iуэхукlэ» 2008 гъэм щыщылэм и 15-м кьыдигъэкIам;

№27-ПП-м, «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм 2006 гъэм дыгъэгъазэм и 26-м кьыдигъэкIа Унафэ №352-ПП-м зэхъуэкIыныгъэхэр хэлъхьэным и Iуэхукlэ» 2010 гъэм гъатхэпэм и 3-м кьыдигъэкIам.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм и Унафэщl ГЕРТЕР Иван.

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Правительствэм 2011 гъэм дыгъэгъазэм и 7-м кьыдигъэкIа Унафэ №373-ПП-м ипкъ иткIэ ягъэуващ

Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ и министерствэм и коллегием хэтхэр

Тюбеев А. И. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министрыр *(коллегием и унафэщI)*

Бакъ Н. Хь. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министрым и къуэдзэр

Бакъ Ф. У. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм къэрал IуэхущIапIэхэмрэ жылагъуэ Iуэхутхьебзэхэмрэ я лэжьакIуэхэм я профессиональнэ союзым и республикэ и комитетым унафэщIыр *(эгъурыIуауэ)*

Борокъуэ А. Хь. - Къэрал IуэхущIапIэм - Урысей Федерацэм Социальнэ страховании кIэ и фондым и щIыналъэ къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм и унафэщым и къуэдзэр *(эгъурыIуауэ)*

Бэзэтокъуэ В. Хь. - Къэрал IуэхущIапIэм - Урысей Федерацэм и Пенсэ фондым и щIыналъэ къудамэу Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щыIэм и унафэщым и къуэдзэр *(эгъурыIуауэ)*

Голочалов Н. С. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министрым и къуэдзэр

Жанатаев С. А. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Парламентым Лэжьыгъэмкlэ, социальнэ политикэмрэ зыужьыныгъэ хъумэныкIэ и комитетым и унафэщIыр *(эгъурыIуауэ)*

Ирыгу Р. Щ . - «Налшык протез-ортопедие IуэхущIапIэ» федеральнэ къэрал унитарнэ предприятэм и унафэщIыр *(эгъурыIуауэ)*

Клешня Л. С. - Прохладнэ къалэ округым и щIыпIэ администрацэм и унафэщым и къуэдзэр *(эгъурыIуауэ)*

Къуэдзокъуэ М. М. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм ЦIыхухэм дзжьапIэ IэнатIэ яЗныкъ и къэрал комитетым и унафэщIыр

Къущхьэ Р. А. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министрым и къуэдзэр

Лысенко Н. М. - «Урысейм и Жор Плъыжь» Урысейпсо жылагъуэ зэгуэхьныгъэм и Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ къудамэм и унафэщIыр *(эгъурыIуауэ)*

Малкаров О. А. - «Къэбэрдей-Балъкъэрым медико-санитарнэ экспертизмкlэ щыIэ бюро иэхьышхьэ» федеральнэ къэрал Iуэхущlапlэм и унафэщIыр *(эгъурыIуауэ)*

Мэремкъуэ А. Н. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмкlэ и къэрал инспекцэм и унафэщIыр - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм лэжьыгъэмкlэ и къэрал инспектор нэхъыщхьэр *(эгъурыIуауэ)*

Тау Б. Хьу. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм финансхэмкlэ и министрым и къуэдзэр - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Финансхэмкlэ и министерствэм экономикэмрэ бюджет IэнатIэмрэ я бюджет политикэмкlэ и департаментым и унафэщIыр

Тхьэмокъуэ А. Хь. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм Лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и министерствэм лэжьыгъэмрэ социальнэ зыужьыныгъэмкlэ и Налшык къалэ управленэм и унафэщIыр

Унаевэ А. М. - Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм и Президентым и чэнджэщагъэр *(эгъурыIуауэ)*

Шыхьэбахьуэ М. Хь. - Зауэм, дзжьыным, Iэщlкlэ Зэщlэуэзэда къарухэм, хабзэхьумэ органхэм я ветеранхэм (пенсионерхэм) я Къэбэрдей-Балъкъэр республикэ советым и тхьэмадэр *(эгъурыIуауэ)*

Щолжэн Хь. Д. - Ныкъуэдыкъуэхэм я Урысейпсо зэгуэхьныгъэм и Къэбэрдей-Балъкъэр къудамэм и унафэщIыр *(эгъурыIуауэ)*

Лъэпкъ Iущыгъэ:

Жылэ зезыхьэр жылэ и уасэщ.

Радиом и диктор **Щакіуэ Мэржан (Хужь).** *1953 гъэ*

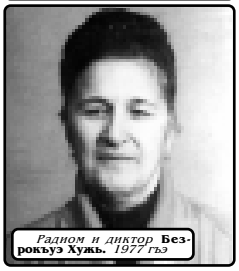

Радиом и диктор **Безрокъуэ Хужь.** *1977 гъэ*

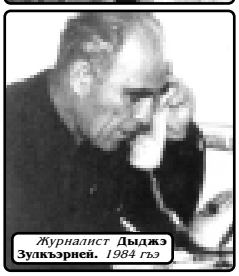

Журналист **Дыджэ Зулкъэрней.** *1984 гъэ*

Радиом и редактор нэ хъыщхьэ **АфІэунэ Рае.** *1978 гъэ*

КъБАССР-м и телевиденэмрэ радиомрэ я унафэщІ **Хьэжу Ахьмэд.** *1968 гъэ*

КъБАССР-м и телевиденэмрэ радиомрэ я унафэщІ **Дыду Владимир.** *1980 гъэ*

Псалъэ и

Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал радиомрэ телевиденэмрэ

ЛІэщІыгъуитым я зэблэкІыгъуэм

Мы гъэм ильэс 84-рэ ирикъуащ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом ди республикэм щыпсэу лъэпкъхэм я деж щэнхабэзэм и лъапІэныгъэ анэдэлъхубзэхэр - адыгэбзэр, балъкъэрыбзэр, урысыбзэр - нихьэсхи зэрыщІидзэрэ.

ХIX лІэщІыгъуэр щиух ильэсхэм хиубыдэу, щІыху акЫылым лъэкІащ къэхутэныгъэ телъыджэ - радиокІэ зэджэр - кІыхьэІуихьн. Радиор япэу кІыщежьар Урысейращ.

1895 гъэм накъыгъэм и 7-м Кронштадт дзэм кІылыкъу щызыщІэ офицерхэм я егъэджакІуэ Попов Александр щэнэгъэІ щІэрыІуэхэр зыхэ т зэІущІэм япэ дыдэу щигъэльэгъуащ электромагнит толькъунэмкІэ псалъэр (макъыр) сыт хуэдэ гъунапкъэми нэпхъэсыну Іэмал къозыт Іэмэпсымэ гъэщІэгъуэн. А махуэр тхыдэм хихьащ радиом и къежьапІэ.

А зэманымрэ Урысейм радиор дэнэкІи кІыщыщагъэсэбэпу щыщІадзамрэ я зэхуакум дэтыр ильэс 30 иримыкъуащ. Тхыдэм и мардэкІэ къапщтэмэ - ар зэманышхуэкъым. Ауэ абы кІырибыдзу радиом псынщІэу зиужьащ икІи абы кІыдэкІуэу зэхъуэкІыныгъэ зэхуэмыдэхэр игъуэтащ. Урысей генералхэм ауи я тхьэкІумэ ирагъэкъэртэкъым зауэ хуэІухуэщІэ кІарухэм фІэкІа радиожурналистхэм утепсэльыхьыныр Іэмал къозыт зэнтІыныгъэ. Ар хуэгъэзащ радиоинженерхэм я хьэл-щэным, я дуней тетыкІэм, псэукІэм, нэгъуэщІу жыпІэмэ, щІэныгъэм социальнэ психологическІэ зэджэ и къудамэм кьыз зэщІнубыдэ Іуэхугъуэхэм.

Адыгэм и къэкІуэкІыкІар куэду зэхэльщ. КьыхэбгъэщхьэжкІ хьунущ и тхыдэр зыпащІ щымыІу, фІыуэ ялъагъуу, зым жиІэм адрейм къыпищэу, жьэрыІуатэ псалъэм пщІэ лей хуащІу зэрыщытар. Радиом кьымыльытэнкІэ Іэмал иІэтэкъым апхуэдэ хьэл-щэныр зыхэль лъэпкъым зэрепсальэр. Радиожурналистхэр щІэныгъэм тету абы занщІэу хунэмысамэ, я гъэжьагъэкІэ лъэІэсащ. Абы и щыхьэтщ радиор кьыщыІэзыухам щыщІэдзауэ нэкъыжьхэр, хьыбарыщІэхэр, дэнэ сыт кьыщыхьуами кьыхэщІу, куэд дэмыкІыу кьату зэрыхэтрагъэхьар.

Ауэ итІани адыгэбзэкІэ (балъкъэрыбзэкІи) нэтынхэр мащІэт, гъагъэ зэманыр дакьыкІи 10 хъу хьыбарыщІэхэмрэ абыхэм гуэдзэну яІэ, дакьыкІи 4 - 5 зыубыдэ лъэпкъ макъамэхэмрэ фІэкІырэкъым, нэхъыбэр зэрекІуэкІыр урысыбзэкІэт. АпхуэдизкІи кьызэремызэгъыр Іупщу кьыхэщащ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и лэжьыгъэр щІэм тету кьызэгъэпэщынымрэ техуауэ партым и обкомым кьыщта унафэм.

ЗэхъуэкІыныгъэхэр хапъхъа нэужь, радиопрограммэхэм я процент 80-р адыгэбзэрэ балъкъэрыбзэкІэ, 20-р - урысыбзэкІэ кьату хуежьащ. Абы нэхъ зэгъунэгъу ищІащ радиомрэ абы едаІуэхэмрэ, сыту жыпІэмэ нэхъ нэхъыщхьэр лъэпкъхэм кьагурыІуэ бзэмкІэ зепсэгъынырт. КьинэмыщІауэ, программхэм кьыщыІунэхуащ щыхуэхэр зыщІэупщІэ, зыхуей нэтынщІэхэр: лъэпкъ политикэм, щІынагъэм и экономикэр зыхуэдэм, и зыужьыкІэ хьунуи теухуахэр, ТхакІуэхэм я союз кьызэрагъэпэщагъэщІэм хэтхэм, КъБАО-м и унафэщІхэм я кьэпсэгъэзыгъэхэр, кьуажэ корреспондентхэм кьагъэхь тхьытІэжэр...

Нэхъыбэрэт адыгэбзэкІэ, 20-р - урысыбзэкІэ кьату хуежьащ. Абы нэхъ зэгъунэгъу ищІащ радиомрэ абы едаІуэхэмрэ, сыту жыпІэмэ нэхъ нэхъыщхьэр лъэпкъхэм кьагурыІуэ бзэмкІэ зепсэгъынырт. КьинэмыщІауэ, программхэм кьыщыІунэхуащ щыхуэхэр зыщІэупщІэ, зыхуей нэтынщІэхэр: лъэпкъ политикэм, щІынагъэм и экономикэр зыхуэдэм, и зыужьыкІэ хьунуи теухуахэр, ТхакІуэхэм я союз кьызэрагъэпэщагъэщІэм хэтхэм, КъБАО-м и унафэщІхэм я кьэпсэгъэзыгъэхэр, кьуажэ корреспондентхэм кьагъэхь тхьытІэжэр...

Нэхъыбэрэт адыгэбзэкІэ, 20-р - урысыбзэкІэ кьату хуежьащ. Абы нэхъ зэгъунэгъу ищІащ радиомрэ абы едаІуэхэмрэ, сыту жыпІэмэ нэхъ нэхъыщхьэр лъэпкъхэм кьагурыІуэ бзэмкІэ зепсэгъынырт. КьинэмыщІауэ, программхэм кьыщыІунэхуащ щыхуэхэр зыщІэупщІэ, зыхуей нэтынщІэхэр: лъэпкъ политикэм, щІынагъэм и экономикэр зыхуэдэм, и зыужьыкІэ хьунуи теухуахэр, ТхакІуэхэм я союз кьызэрагъэпэщагъэщІэм хэтхэм, КъБАО-м и унафэщІхэм я кьэпсэгъэзыгъэхэр, кьуажэ корреспондентхэм кьагъэхь тхьытІэжэр...

Радиор тэмэму зэфІэуІуэнымэ зэран хуэжьу лъэпощхьэпо куэд а Іуэхущ1апІэм кьызэрипэкІынымрэ хуей хъуащ. А Іуэхугъуэхэр нобэ гу зыІытапхъэу тхыдэм кьыдит дерсщ, кьухьапІэ кьэралхэм ящыщ гуэрхэм Урысей Федерацэм кьыхэгъэзащэу щэхуу ирагъэкІуэкІ политикэр кьэзыгъэльагъуэщ.

Социолог жьпІэмэ, политолог фІэщщми, ди Іэщщагъэ журналистикэм ирилажьэхэм яхэтми, иджьпсту жаІэу ущрихьэлІэ щыІэщ Совет властым и япэ илъэсхэм КъБАО-м и унафэщІхэм хуэдыщэ кьагурыІуэу, политикэм хащІыкІыхуэ щымыІэу. КьеджэкІэтхэкІэ нэхъ ямыщІэу, Москва кьикІ унафэхэр пхагъэкІын кьудейм я кьэухьыр фІэмыкІыу щытауэ. Ар зэрыпхуэмыдар кьэзыгъэльагъуэ документ куэд дыдэ дэфэр хъуманІэхэм щІэтащ, ди республикэ радиом и тхыдэми кьыхохьыжь.

1926 гъэм и мэлыжьыхь мазэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхубзхэм я лІыкІуэхэр зыхэта с ъедым кьыщыпсалъэу, Кьалмыкъ БетІал жиІауэ щытащ зэман кІэщІым кьрибыдзу областым радиостанц зэрыщащхуэнэр икІи кьапэщыт Іуэхугъуэ псоми тепсэльыхьу зэрыщІадзэнэр. Совет властыр щІэлъащІыр, жиІащ абы, и мурадэр имыбзыщІу, цІыхубэм ябгъаделъхьэ, абы йочэнджэщри аращ. А псалъэхэм кІэщІу кьызэщІакьуэу жьпІэ хъунущ Къэбэрдей-Балъкъэр радиор зэрыпэжьэну программэр.

Мэзхэми, бгыхэми, псыхэми пхыкІыу

Ильэс 84-рэ и пэкІэ, 1927 гъэм накъыгъэм и 1-м, Къэрэшей Хьэжумар и цІэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балъкъэр радиостанц кьызэІуахащ. АдыгэбзэкІэ, балъкъэрыбзэкІэ, урысыбзэкІэ нэтыни 6 - 7 махуэ кьэс кьатырт, 1927 гъэм и накьыгъэ мазэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и жьлагъуэ куэдым Іэмал яІэ хуэдизу областым и радиом кьитхэм я мызакъуэу, Москва Коминтерным и зэхэтІэ щыІэ радиостанцым кьыбгъэдэкІ хьыбархэми едІуэну.

ХьыбарыщІэкэр кьат хъуащ. Ахэр сыт хуэдэ газетхэми нкърэ нэхъ пасэу щІыхуэм зятьэІэсыр.

РадиокІэ япэ репортаж 1933 гъэм и бжьыхьэм Дзэлыкъуэ районым и гуфгъуэкъэм кьратыкІащ. Абы щыгъуэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и Іэтащхэ Іэмал ящІ. Ар зэманым кьызэрыкІуэм я гъуэгу лакъэрт. А зэманым областым, районхэм, кьуажэхэм я унафэщІхэр, абыхэм я унагъуэхэм щыщхэр юлхозхэм я лэжьыгъэм хьыхь хабзэт. Арати, абы и деж занщІэу екІуэлІащ Къэбэрдей-Балъкъэр радиокомитетым и лэжьакІуэхэр, радиоинженер Токарев И., радиотехник Махлаюк В. Кьалмыкъ БетІал тхьигъэ гуэри имыІыгъуу зы сыхьэтым щІигъукІэ кьэпсэгъащ - япэ щыкІэ адыгэбзэкІэ, нужькІэ урысыбзэкІэ. Абы и гугъу ищІащ щІыхуэхэр зыгъэпейтей Іуэхуэхэм. Хуабжьу ящакІуэ Кьалмыкъым кьыгурыІуэрт радиокІэ кьата псалъэм и кьарур. Абы захунгъэзат жьщ-махуэ ямыІэу губгъуэхэм ит мэкъумэшыщІэхэм. Езым и щапхъэкІэ ахуэгъэгушхуэу.

1936 гъэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и радиожурналистхэм къэралым хьыбар ирагъэщІащ КъБАО-м и гуащІэрыгъэхэм я лІыкІуэ цІыху 600 зэгъэсэу Іуащ1ыхьмахуэ зэрыдэкІамкІэ.

Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и тхьдэм хэтщ щІэныгъэр и Іэбажьэу радиожурналистикэм утепсэльыхьыныр Іэмал къозыт зэнтІыныгъэ. Ар хуэгъэзащ радиоедаІуэхэм я хьэл-щэным, я дуней тетыкІэм, псэукІэм, нэгъуэщІу жыпІэмэ, щІэныгъэм социальнэ психологическІэ зэджэ и кьудамэм кьызэщІнубыдэ Іуэхугъуэхэм.

Адыгэм и кьэкІуэкІыкІар куэду зэхэльщ. КьыхэбгъэщхьэжкІ хьунущ и тхьдэр зыпащІ щымыІу, фІыуэ ялъагъуу, зым жиІэм адрейм кьыпищэу, жьэрыІуатэ псалъэм пщІэ лей хуащІу зэрыщытар. Радиом кьымыльытэнкІэ Іэмал иІэтэкъым апхуэдэ хьэл-щэныр зыхэль лъэпкъым зэрепсальэр. Радиожурналистхэр щІэныгъэм тету абы занщІэу хунэмысамэ, я гъэжьагъэкІэ лъэІэсащ. Абы и щыхьэтщ радиор кьыщыІэзыухам щыщІэдзауэ нэхъыжьхэр, хьыбарыщІэхэр, дэнэ сыт кьыщыхьуами кьыхэщІу, куэд дэмыкІыу кьату зэрыхэтрагъэхьар.

Ауэ итІани адыгэбзэкІэ (балъкъэрыбзэкІи) нэтынхэр мащІэт, гъагъэ зэманыр дакьыкІи 10 хъу хьыбарыщІэхэмрэ абыхэм гуэдзэну яІэ, дакьыкІи 4 - 5 зыубыдэ лъэпкъ макъамэхэмрэ фІэкІырэкъым, нэхъыбэр зэрекІуэкІыр урысыбзэкІэт. АпхуэдизкІи кьызэремызэгъыр Іупщу кьыхэщащ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и лэжьыгъэр щІэм тету кьызэгъэпэщынымрэ техуауэ партым и обкомым кьыщта унафэм.

ЗэхъуэкІыныгъэхэр хапъхъа нэужь, радиопрограммэхэм я процент 80-р адыгэбзэрэ балъкъэрыбзэкІэ, 20-р - урысыбзэкІэ кьату хуежьащ. Абы нэхъ зэгъунэгъу ищІащ радиомрэ абы едаІуэхэмрэ, сыту жыпІэмэ нэхъ нэхъыщхьэр лъэпкъхэм кьагурыІуэ бзэмкІэ зепсэгъынырт. КьинэмыщІауэ, программхэм кьыщыІунэхуащ щыхуэхэр зыщІэупщІэ, зыхуей нэтынщІэхэр: лъэпкъ политикэм, щІынагъэм и экономикэр зыхуэдэм, и зыужьыкІэ хьунуи теухуахэр, ТхакІуэхэм я союз кьызэрагъэпэщагъэщІэм хэтхэм, КъБАО-м и унафэщІхэм я кьэпсэгъэзыгъэхэр, кьуажэ корреспондентхэм кьагъэхь тхьытІэжэр...

Нэхъыбэрэт адыгэбзэкІэ, 20-р - урысыбзэкІэ кьату хуежьащ. Абы нэхъ зэгъунэгъу ищІащ радиомрэ абы едаІуэхэмрэ, сыту жыпІэмэ нэхъ нэхъыщхьэр лъэпкъхэм кьагурыІуэ бзэмкІэ зепсэгъынырт. КьинэмыщІауэ, программхэм кьыщыІунэхуащ щыхуэхэр зыщІэупщІэ, зыхуей нэтынщІэхэр: лъэпкъ политикэм, щІынагъэм и экономикэр зыхуэдэм, и зыужьыкІэ хьунуи теухуахэр, ТхакІуэхэм я союз кьызэрагъэпэщагъэщІэм хэтхэм, КъБАО-м и унафэщІхэм я кьэпсэгъэзыгъэхэр, кьуажэ корреспондентхэм кьагъэхь тхьытІэжэр...

Пэжьэн щыщІидза япэ ильэсхэм нэгъуэщІ зы лъэкІынымрэ гъэщІэгъэнэн кьыльыкІуэкІащ радиом. «Япэ ильэсхэм» жьытІэ щхьэкІэ, ар абы сытым дежи и пльыфэщ, и хьэтІщ. Зи гугъу тщІыр гъуэзджэм, псом япэу музыкэм и кьуэхьым иубэ нэтынхэрщ. Адыгэ пшынэм и макъамэр зыщІэт программхэхэм кьадэкІуэу, Москва кьратыкІ симфоние музыкэр эфирым кІуэныр кьалэн Іъапіэу иІэт Къэбэрдей-Балъкъэр радиом. А кьалэныр гъэзэщІныр зы пэнькьуэу епхат гъэсэныгъэм, сыту жыпІэмэ цІыхум и акъылым щхьэдэхьу абы и гуэрыр кьэзыштэ гъуэзджэм хэльщ а цІыхур дахагъэм кьыхуезыджэ кьару хьэлэмэт.

1927 гъэм и кІэм радиом кьыщызэрагъэпэщащ пшынауэхэмрэ накьырапщхэмрэ зыхэт щхьэт гуп. Куэд дэмыкІыу яжьакІуэ кьащтащ пшынауэ цІэрыІуэ Кьашыргъэ КІуращэ, Малкандуевэ Сакинат, уэрэдус, цІыхубэм фІыуэ ялъэгъуа Къэжэр Индрис, бжьамийм хуэІэзэ Ашуров Танахум сымэ. Абыхэм щІэкІэщІэхыурэ гъуэсэ кьыхуащІыр дкэгуакІуэхэр, жьэрыІуатэ псалъэр зыгъэшІэрыуэхэр, уэрэдыжьхэр екІуу жьызыІэхэр. Къэбэрдей-Балъкъэр радиом ирилажьэкІ къэфакІуэу ящІ. Ар ящІ кьуэкІ ту гъытэу мызэ-мыгъэу тетхьыхьащ Москва кьыщыдзкІыу щыта «Говорит СССР» союзэпсо журналыр.

Республикэр радиом и тхьдэм щыщ нанэкІуэщІ куэд епхащ адыгэ макъамэм и вагъуэ, зэчин ин зыбгъэдэлъ пшынауэ нужькІэ къэфакІуэу хьыхьащ. Абы щыгъуэм микрофоным Іуту пшынэр игъэбзэрабзэу радиом и лэжьакІуэжэм яхэтащ.

Кьафэ, удж, ислъэмей, нэгъуэщІ макъамэ зэмылІэужьыгъуэу Кьашыргъэ КІуращэ и пшынэм кьригъэкІыу 23-м я щІэ кьэрал архивым, 31-рэ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и фондым пленкэм тетхауэ хэльщ. Езым уэрэду итхауэ кьэрал архивым 13, радиом ейм 12 щыІэщ. Абы кьыщынэмыщІауэ, ятІэ дыдэу «Къэбэрдей вальс» зытхари Кьашыргъэ КІуращэ, КІуращэ и гъуэсу радиом куэдрэ я щыгъэжьащ (нищхьэкІэ зи щІэ кьыщитІуахэм нэмыщІ) адыгэ уэрэдыжьхэр екІуу зыгъэзащІэу щыта Тхьэщыкъуей Билал. Радиом щыщІыІа ильэсхэм кьрипхьыдзу Кьашыргъэ КІуращэ яхуэзащ, ядэпэжьэнуи кьыхуихуащ ди лъэпкъым и цІыху цІэрыІуэ куэдым. Абыхэм ящыщІ и щыпхьэм хуэдэу фІыуэ кьэзыльагъуу щыта, Къэбэрдей литературэ и классик, усакІуэ щэджащэ Щоджэнцыкіу Алий. А тІур зы ильэсым - 1900 гъэм - кьалъхуат.

Къэбэрдей-Балъкъэр радиом зиужьыр т, абы и программхэр ефІакІуэрт. Щыхуэбэ хьыбарегъащІэ Іуэхущ1апІэщІэм кьэралым пщІэшхуэ щыхуэащІу хуежьат. 1933 гъэм щІыщыІэм и 31-м СССР-м и СНК-м Радиоуэхуэныгъэмрэ радионэтынхэмкІэ комитет кьыщызэІухыныжкІэ унафэ щхьэхуэ кьыщтащ. Абы ирихьэлІэу Къэбэрдей-Балъкъэр радиом щхьэхуэу гъэкІэнэ хуитныныгъэ кьезыт и статусыр трахыну Пощтхэмрэ телеграфхэмкІэ щыІэ наркоматым унафэ ещІ. КъБАО-м и унафэщІхэм, езы Кьалмыкъ БетІал я пашэу, лъэкІ кьагъэнакъым а унафэр пхамыгъэкІын папщІэ. Мыбдежым ирихьэлІэ, дэІэпыкъуэгъу хьуащ Москва кьыщыдзкІ «Говорит СССР» журналыр. ИкІэм-икІэжьым, СССР-м и Совет Нэхьыщхьэм и псалъэкІэ, Къэбэрдей-Балъкъэр радиор Кавказ Ищхьэрэ крайм и радиом и гуэдзэну щытын хуейуэ кьащта унафэр якъутэжащ.

Хэку зауэшхуэм и пэ кьикъуэ ильэсхэр апхуэдизкІэ зэхуэкъусати, мелуан бжьыгъэ хъу цІыхубэм зэманыр иІыгъыу ипэкІэ псынщІэ дыдэу ихьым хуэдэт. Ар Іупщу щынэрыІыгъуэщ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и зыужьынныгъэмэ.

Хэку зауэшхуэм и пэ кьикъуэ ильэсхэр апхуэдизкІэ зэхуэкъусати, мелуан бжьыгъэ хъу цІыхубэм зэманыр иІыгъыу ипэкІэ псынщІэ дыдэу ихьым хуэдэт. Ар Іупщу щынэрыІыгъуэщ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и зыужьынныгъэмэ.

1931 гъэ - 1069; 1932 гъэ - 1180; 1933 гъэ - 1866; 1934 гъэ - 8930; 1937 гъэ - 54000; 1937 гъэм 1932-м ельытауэ процент 45,762-кІэ хэхъуащ.

Таблицэм кьегъэльагъуэ кьалэхэм, кьуажэхэм щыІэ утхэмрэ унагъуэжэм щІаша радиоехэмрэ я бжьыгъэм ильэси 7-м кьрибыдзу зэрыхъхьуар. Апхуэдизрэ екІуэкІащ Хэку зауэшхуэм щІндзэху.

Псэзэпылъхъэпіэ зэманым

1941 - 1945 гъэхэм екІуэкІа Хэку зауэшхуэм СССР-м щыпсэу лъэпкъхэмрэ ЇэщэкІэ зэщІэуэзда и кьарурэр ТекІуэныгъэ кьыхэрыщащхьам Совет радиом и фІыщІ ин хэльщ. Нобэ, ТекІуэныгъэр ильэс 70-м щынэбэлъагьами, кьэкІуэну лІэщІыгъуэхэми Хэку зауэшхуэм и тхьдэр пэжу кьыпхуэІуэтэнукъым, радиом и лэжьыгъэшхуэр кьыхьэхэщ программэхэм я мыхьэнэр кьыумыгъэльагъуэу.

Къэбэрдей-Балъкъэрым и радиоми кьалэныжьхэу игъэзэщІащ Хэку зауэшхуэм и ильэсхэм. 1942 гъэм и бжьыхьэм ди лъэхэм кьебгъэрыкІуэ нэмыщІ зэрыпхъуакІуэхэм удыныщхуэ кьрадзащ ди республикэм и щыхьэрым, якъутахэм ящыщт радиокомитетри. АрщхьэкІэ журналистхэм лэжьыгъэр зрагъэувыІакъым. Абыхэм зэпымыууэ кьалэдэсхэр кьыхураджэрт ди зауэлІхэм ядэІэпыкъуну. Эфирым кьыІукІ псалъэм и кьарур а псэзэпылъхъэпІэ махуэхэм нэсу кьагъэсэбэпащ радиожурналистхэм. Унэм щІэт Іэмэпсымэ псори нужькІэ Куржым яшащ. Ди республикэм и Іэтащхьэхэм я унафэкІэ, а щІынатъэм ягъэкІуащ тхакІуэхэу Тєунэ Хьэчимрэ Залихановэ Жанакьаитрэ. Абыхэм махуэ кьэс Къэбэрдей-Балъкъэрым и цІыхухэм папщІэ адыгэбзэкІи, балъкъэрыбзэкІи, урысыбзэкІи радиопэнтхэр ягъэхьэзырырт. Ахэрат гитлерыдзэхэм емыдэІуэну кьыхуезыджэ тхьыгъэ хэр зэрыт тхьытыкІпІэ щыкІухэу кьхъухьитэкІэ ди жьылагъуэхэм щыІэ радиоузэ.

1943 гъэм щІыщыІэм и 3-м советыдзэхэр Налшык кьыдыхьащ. Радиотехэр пІащІэу икІуэтыжырт, загъэбыдэу кьебгъэрыкІуэн мурадкІэ. 37-нэ армэм и унафэщІхэм я гъуэсу кьалащхьэм япэу кьыдыхьажахэм яхэтащ Къэбэрдей-Балъкъэр радиокомитетым и Іэтащхэ Войченкэ Мариерэ абы и лэжьэгъуэхэмрэ. Радистхэм щІыпІэщІыпІэ хэм щыфІадзащ макъыр ину зыгъэІу Іэмэпсымэхэр. Апхуэдэ щыкІыкІэ цІыхухэм зэ хахащ Налшык хуит кьхъэращІыхьам теухуауэ Левитан Москва кьритыкІ хьыбарыр.

1941 гъэм и щыщхьэІум Налшык кьэІэпхъуауэ щытащ Урысей и Къэрэшей-Щэрмэс щэнхабзэмрэ хэтхъэныгъэ ин хуэзыщІа, СССР-м и цІыхубэ артистхэу Немирович-Данченкэ Владимиррэ Качалов Василийрэ, композитор щэрыІуэ Прокофьев Сергей, тхакІуэ Іэзэ Берсаев Викентий сымэ. Ахэр Налшык зэрыщІалажьэ щыкІэр, цІыхухэм зэрагъэуІуэнымрэ щхьэхуэ нэтынхэр радиом зэпымыууэ кьитырт. Зауэр екІуэкІырт, абы щхьэкІэ кьэмынэу, Къэбэрдей-Балъкъэр радиом кьедаІуэ цІыхухэм я деж нихьэсырт щэнхабзэм и фІыпІэхэр.

Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и тхьдэм кьыхэнащ зауэр кьхъуэя нужь си кьалэмэхэр Іэщэкі Іэзэкіэ зэзыхъуэкІа япэ радиожурналистхэу зи псэр Хэкум и хуитныныгъэм щІэзыта Тыкъуэ Кьубатий, Кучмезов Хамит, Къэжэр Индрис, Тхьэщыцыкіу Нартщауэ, Амщокъуэ Мухьтар, Жазаев Муса сымэ. Апхуэдэу радиом кьэпс куэдкІэ пыщІауэ щытащ адыгэ литературэм и гъабжьэ зыгъэтІылъа Щоджэнцыкіу Алий.

Йодаіуэ, фІыуэ ялъагъуу, я дзыхь ирагъэзэ

Хэку зауэшхуэм ТекІуэныгъэр совет цІыхубэм кьыщихьын папщІэ радиом сэбэпынагъыу иІар кьалъытэри, накъыгъэм и 7-р, Урысейм япэу щыпсэльа Іуэхуэ махуэр, Совет радиом и махуэшхуэу игъэуващ. Къэбэрдей-Балъкъэр радиорм мафІаем кьызэкІащ нэхъри ильпІэ ивуауэ икІи ефІакІуэу щидзэжащ. 1945 гъэр щыухым республикэм ис унагъуэ мининщІым радиор щылажьэрт, цІыхухэм приемник 200 яІэт.

1944 - 1947 гъэхэм Радиокомитетым и унафэщІу лэжьа Бэрбэчэ ХьэтІутІэ «Кабардино-Балкарская правда» газетым кьытрыригъэдза тхьыгъэм кьызэрызэхащ1ыкІэ, 1946 гъэмрэ 1947-м и япэ мазищ1ымрэ республикэ радиом щыІуащ1 хьыбарыщІэ, литературэ, щІалэгъуалэ, макъамэ нэтынэ 3090-рэ. Апхуэдэуэрэ зиужьащ Къэбэрдей-Балъкъэр радиом. Къэралпсо утыкуи ихьащ. С СССР-м и Министрхэм я Советым кьадитьэкІ «Радиовещание и телевидение» журналым журналист щэрыІуэ, УФ-м щэнхабзэмкІэ щІыхь зиІэ и лэжьакІуэ АфІэунэ Рае игъэхьэзыр икІи иригъэкІуэкІ Іэдинху» радиожурналым теухуауэ 1972 гъэм и фокІадэм кьытрадзауэ щытащ «Іэдинху и макъ» зыфІаІуэта тхыгъэ. А нэтыныр адрей радиокомитетхэм щапхъэу хуагъэльэгъуат.

Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и пщІэр ІьаГэу яІэтащ абы редактор нэхьыщхьэу ильэс куэдкІэ щыІэжьа Къэрмокъуэ Мухьэмэд, НэщІэпыджэ Ибрэхьим, ноби щылажьэ Тэтрокъуэ Аст емыр, литературэмкІэ редакцэм и унафэщІу щыта Емуз Г ъузер сымэ.

Блэкіа лІэщІыгъуэм и 80 - 90 гъэхэм республикэ радиом и программэхэм ун эт Іныныгъэщ1эхэр кьыхохьэ. Ахэр псом япэу теухуат цІыхур зыхуейзыхуэфІым гупІытэ нэхъ хуэщІынымрэ, абы и зэхэщІыкІыр кьэзытыныр икІи республикэм щекІуэкІ социальнэ-политикэ гъащІэм нэ хъ жьыджэру хэщэнымрэ. А кьалэнэхэм хуэфэщэн гъэкІыгъэ абы щыгъуэ ящІащ, ноби кьагъэльагъуэ радиожурналистхэу Мыз Ахьмэд, Бэгъэтэщо Нинэ, Махуэ Хьаджэт, Мыз Майе, Аброкъуэ Бэллэ, Хьэмту Кьадир, Кьудей Лидэ, Вындыжь Марие сымэ. Абыхэм ящыщ дэтхэнэми езым и хъэтІэр радиом едаІуэм зэрепсалъэ щІыкІэрэ иІэжщ. Нэтынхэм ГьаЗэ имыІэу Іэщ1ыб щыхъуащ нэхъапэм - 60 - 70 гъэхэм - студием кьрагъэбэзгъар, е корреспондентыр зыхуэзар тхьытІымпІэм кьрагъаджэу зэрыщытар. Радиом и пльыфэм кьигъэув мардэхэм изагъэу, едаІуэхэм гу зыльата, ягу ирихьа нэтынщІэхэр кьыхьыхьащ. Абыхэм ящыщу псом зэпхуэзыщІэпхъэщ ныкъ барр зэмкъамэу зэхуэхуэна «Фи пщэдджыжь фІыуэ» программэр, КъБР-м и Журналистхэм я союзым и ильэс сауэ щІэнейрэ кьызыхуагъэфащар, «Адыгэхэр: тхыдэр, хабзэр», «Тхыдэм и гуаузмрэ и пэжымрэ», «ЦІыхухэм я гупсысэр кьэухьатыгъэу», «Макъамэ» жьыхуІэхэр. Кьымыдэкіэ, нэхъапэІуэу радиом ПъэІ бадзэкІэ, «ХьэщІэщ», «Пшынауэ», «Жьэгу пащхьэм» программэхэр. Радиор яГъэбжьыфІэу цІыхубэм яГу дыхьа нэтынкІэр ильэс 30-м щІигъкІэ ирагъэкІуэкІащ Урысейм щІыхь зиІэ и артистхэу Мысостышхуэ ПщІэзэйифэ Жьакіэмыхьу Кіунэрэ.

Эфирыр абы едаІуэхэм занщІэу япІащІэу (я зэхуакум магнит пленкэм тетха макъыр дэмыту) гъэпса нэтын зэмылІэужьыгъуэхэр гъэхьэзырыным журналистхэр тегушхуэ хъуащ. Эфир занщІэу екІуэкІ псалъэмакъым радиом едаІуэр жьыджэру хэтыну кьыхуредджэ икІи абы щызэпкърах темэр Іэмал имыІэу теухуауэ щытын хуейщ щыхуэхэр нобэкІэ зыгъэпейтей Іуэхугъуэм. Мыбдежьм зэрыр занщІэкэр езыгъэкІуэкІыну яужь ихьэ журналистхэм зэфІэкІыу яГъэдэхэныр кьагъэльэгъуэн хуейщ, сыту жьпІэмэ едаІуэкэр «занщІэу» куэдым щІэупщІэнущ, я псэукІэм, хабзэхэр зэрагъэзащІэм, жьылагъуэхэмрэ властымрэ зэрызэхущытым, н. къ. ехьэлІа Іуэхугъуэхэр кьыхальхьэнущ. А псом хужьхэщІ журналистым кьехъуІэнущ кьригъэблэгъа Іэщ1агъэлІыр тэмэму нэтыным кьыхишэнри жэуапхэри кьедаІуэхэм я деж екІуу нихьэсынри. Къэбэрдей-Балъкъэр радиом -Эфир занщІэхэр- нэхъыбэрэ щрагъэкІуэкІащ ноби абы щылажьэжэу Хьэмту Кьадир, Мэремкъуэ Ларисэ, Мыз Майе, Гъурф Бэллэ, Аброкъуэ Бэллэ, Тєувэжыкъуэ Марианнэ сымэ.

20-нэ лІэщІыгъуэм и 90 гъэхэм щыщІидзэм республикэм щекІуэкІа лъэпкъ зэпэщІэтныгъэр къэгъэувыІэным хуэгъэзауэ радиом емызэщу цІыхухэм я гупсысэр иузэщІащ. А Іуэхугъуэ радиожурналистхэм щызэхьэрхащ «Псынащхьэр къыщежьэр», «Ди зэкъуэтныгъэм и тхьдэр», «Іъэпкъыми дэчых иІэщ», «Зэныбжьэгъуэр ягуэшыркъым - ягъэбыдэ», «Эрэдымрэ абы и тхьдэмрэ», «Нэмыс» нэтынхэм. Апхуэдэу радиоочеркхэм яхуэфащэ увыпІэр программэхэм щапхъэу хуагъэльэгъуат. Абыхэм ящыщу радио едаІуэхэм нэхъыфІу кьаГьпытащ «Пныхьжьыр зыщыщыр Сэрмакъщ», «ЩІылъэ-анэм и бын щыпкъэ», «Пныгъэм и дерсхэр», «Адэм и губгъуэ», «Ёнджкызыр зи пльапІэ» жьыхуІэхэр, Джатэ жьыкъуэ Хьэжпагуэ, Тэчокъуэ Къамболэ, Тхьэкъуащ1э Амдуэчэрим, Кіыщ Адэлбий, Хьэкіашэ Юрэ сымэ лІыхьужьу зыхэтхэр. Псалъэмакъ щхьэчэ кьаІэ жь бзищкІэ эфирым кІуэ, сатырэу гъэпса, цІыхухэм гурыхь ящыхьу радиожурналхэу «Аркъэн», «Хьэжэ», «Кьапхъэн» зи фІэщІыгъэм.

Йужьрей зэманым радиом кьыщыынэхуащ нэхъыщІэ куэд. Іуэхугъуэхэм - кІэщІу», «Жэуап зыхьым кьыбгъэдэкІыу», «ТхакІуэр, тхыгъэр, тхыгъеджэр», «Правительствэм хэтым - микрофоныр», «Іупсысэр - жьэнахуэу», нэгъуэщІхэри зэманым поджэж.

Къэбэрдей-Балъкъэр радиом и тхьдэм и «зэрытпІэкэм» зымащІэ нэхъ мыхьуми щыгъуазэ цІыхум щэч кьытрихьэнкьым республикэм и политикэ, экономикэ, социальнэ, щэнхабзэ зыужьыныгъэм абы хэлъхьэныгъэ ин зэрыхуищІам. ЛІэщІыгъуэм и зэблэкІыгъуэм зи пльабжьэр кьыщежьа цІыхубэ кьыбгъэльэгъуэн тельыджэм ди щЫнапІэм псынщІэу зыщижьащ икІи гъуэгуанэшхуэ кьикІуащ. Абы нІэщ электроникэм тещІыхьа технологие кьару лъэпщІ и кьэухь икІи нобэ зэрыт щытыкІэр кьэбгъэльэгъуэн зэзыхьу, пльэбакъуэщІэ ичауэ кьыщІокІ. КъБР-м и къэрал радиом и нэтынхэм (езым игъэхьэзырхэм) техуэ зэманым хуэдитхукІэ хэхъуащ. Мазэ-мазитІ нэхъ дэмыкІыу ар лажьэу щидзэнущ топъкь

къаруI лъэщ

къакIуа гъуэгуанэмрэ илъэс 84-м яхуэзэфIэкIамрэ

Зэхьибох икIи болъагъу

Урысей телевиденэм и тхыдэр къыщежьа зэманыр радиом еплъытмэ, абы къудкIэ къыкIэрыхуркъым. БлэкIа лIэщIыгъуэм и 20 гъэхэм я зэхуэдитIым псалъэр зэхэпхыу, ар зыгъуэуари уэзыгъэлъагъу Iэмал къэгуПсысыным хуэзэ тIа якъухтэныгъэхэр ирагъэкIуэкIыу щIадзащ, Ауэ радиом ящыщIыдыдзу «къыщта къэухым» ар щIэх нэсакъым: Москва къикI апэ телеэнтыньхэр эфирым щыкIуар 1931 гъэращ. Куэд дэмыкIыу абы и зыужьыныгъэр Хэку зауэшхуэм къиэзгригъэувыIащ, зэпэмыууэ лэжьэн щыщIидзэжар 1946 - 1947 гъэхэрщ.

Кавказ Ищхьэрэм и щIыналъэхэм ящыщу Къэбэрдей-Балъкъэрыщ апэу телевиденэр къыздэсар. Цыхубэ хьыбарегъащIэ Iэнатlэщ къыкIэгъэпэщыныр зэманым къигъэува къаIэнт икIи ар псынщIу зэфIэхьныр Iэхугъуитlым кIыхьхьащIащ: республикам социалыно-экономикэ зыужьыныгъэфI иIэ зэрыхъуамрэ абы и унафэщIхэр жьыжьэ плъэуэ зэрыщытамрэ.

1955 гъэм фокIадэм ТАСС-м «Любительский телецентр» жиIэу мыпхуэдэ хъыбар къытауэ щытащ: «Мазэ зыбжанэ хъуауэ Налшык щолажьэ инженер Сергеевым и унафэм щIэту яуха телецентр. Абы и нэтынхэм еплъыну Iэмал яIэщ километрийм и къуэхьым къриубыдэ щIыпIэм щыпсэу цIыхухэм». 1957 гъэм мазаем и 10-м Къэбэрдей-Балъкъэр телевиденэм къэрал фIэщыгъэр къаратащ икIи СССР-м и Министрэхэм я Совет тым дежи Радиомрэ телевиденэмкIэ щыIэ комитетым и зы Iыхьэу хагъэхьащ. Абдеж кьыщожьэ Республикэ телевиденэм и тхыдэр.

Япэ итахэм я фIыщIэр кIуэдыркъым

Къэрал мыхьэнэ зиIэ республикэ телевиденэм зегъэужьыным и зэхэублакIуэу ущытыну тынштэкъым. Кьапэщыт гугъуехьхэр къыздэкIыу, я къарур ирахьэлIэу, ябгъэдэпэ Iэзагъыр Iэнатlэщ Iэм хуэфащэу кьагъэсебэпу ар кьыздэгъэпэщащ япэ ита цыхьу щэджащэхэм. Абыхэм ялъэкIащ киномрэ телевиденэмрэ, кино гъуэзджэмрэ публицистикэмрэ зэхаухуанэу зы мардэм ирагъэувэн. Кьалэну къэващ магнит Iэмалкlэ псалъэр зытетха пленкэ бгъуэзэм кьыщежьэу зэмыфэгъуу уэзыгъэлъагъу пленкэ бгъуфIэм тещIыхьа киномрэ нобэ видеокlэ зэдза технологиемрэ хуэкIуэныр. А кьалэныр телевиденэм и кьызэгъэпэщакIуэхэм ягъэзэщIэн яхуэзофIэкIащ икIи щIэуэ кьуэнэхуа гъуэзджэм иIэ къагапIэхэм ящыщ куэдым лъэIэсащ. Видеом и пэкIи, абы щытехьа пIалъэми Къэбэрдей-Балъкъэр телевиденэм и лэжьакIуэхэм яхуэфIэкIащ документальнэ очеркхэу, репор тажхэу, сюжетхэу мин бжыгъэхэр трахьн икIи кьагъэтъэгъуэн. Апхуэдэу ягъэхьэзыра фильмхэр щэ бжыгъэкIэ ягъэбагъуэри, ди къэралми хамэ къэрал куэдми щагъэлъэгъуащ. Ахэр псори зэхэпльхьэжэ, кино-видеопленкэу метр мелуанхэм нос икIи Щ1ы хьурейм кьеплщэкIыу, бгырыпхым хуэдэу щIэппхэну урикъунущ. Мы гупсысэм Iуплщ кьыхощ рекламкэ телевиденэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и социально-экономикэ гъащIэр, и щIыхэр, абыхэм я зэныбжьэгъугъэр, зэхэтпакIуэхэм яхуэгъуазджэм и фащэкIэ гъэпса, тхыдэм и тепльэгъуэу траха сурэт абрагъуэхэмкIэ кьигъэльэгъуэн зэрыльэкIар. Дауэ-тIэ апхуэдэ телевиденэ республикэм щызэфIэзыгъэува щыхухэм я щIэр лъагэу зэрымыIэтынур? «Адыгэ псалъэ» газетым и щIадзакIакIуэхэм ящIэн папщIэ абыхэм я цIэр кьыпсIэунут: радиомрэ телевиденэмкIэ иIэ Iэщагъэм хуэIэзэ Хьэцыкlу Ахьмэд, телевиденэм и кьызэгъэпэщакIуэ Серг еев Георгий (инженер гуп я гъусэу), Къэбэрдей-Балъкъэр радиомрэ телевиденэмрэ я унафэщIу илъэс 16-кIэ щытащ Дыду Владимир, абы и кьуэдзэу гъэкъа, радиор езыгъэфIэкIуахэм ящыщ лIы щэджащэ Залиханов Жэнэкъаит, блэкIа лIэщIыгъуэм и 60 - 70 гъэхэм республикэ телевиденэм и зыужьныгъэм хэпльхэныгъэфI хуэзышIа, илъэс 13-кIэ абы и унафэщIу щыта Макитов Сэфар, режиссер нэхъыщхьэм и кьулыкъур гъэзэ хуэмыдэжьэм зезыльхьэу Мыд Хьэжмусэрэ Панасьян Варужанрэ, режиссер нэхъыщхьэу лэжьакъэу Урыс Мухьэзыр, Бачиевэ Тамарэ, Мысостышхуэ Пщыхьэбий, редактор нэхъыщхьэ хуэ Хьуэжэ Хьэзрэт, Гадиев Иброжым сымэ, документальнэ кинор КъБР-м щызэтезыгъуавхэу, ар гъэхьэзырынымкIэ, техыныкIэ Iэзагъ зиIэхэу Бэрокъуэ Владимир, Буслик Юрэ, Токьмакъ Светланэ, редактор рхэу Кlуращын БетIал, Къуэдзокъуэ Хьэсэн, Дол Байлиэ, Къуэлуфэ Хьэчим, Гуэеев Исхьэкъ, Гупиев Мэжит, телевиденэр нобэрей технологием тегъэувэнымкIэ куэд зылэжьа Жаным Руслан. Я цIэ къиIуапхъэщ Бищlо Анатолэ, Ляпин Николай, Санэ Ириндж, Макитов Камал сымэ. Иужьрей илъэхэм радиомрэ телевиденэмрэ Къэбэрдей-Балъкъэрым щегъэфIэкIынымтолажьэ нэхъыжьхэм къащIэувэхэу Къэзанш Людмилэ, абы и къуэдзэ Мэремкъул Ларисэ, Къумахуэ Мухьэдин, Гъурф Бэлэ сымэ, нэгъуэщIхэри.

Бэм я гупсысэм и уэзщIакIуэ, щэнхабзэр ябгъэдэзылтхьэ

1959 гъэм кьыщегъэжьауэ республикэм псынщIэу зыщIужьу щIидзащ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iэнатlэщ Iэм. Программэхэр «Зэбгрыхьыным» хуэгъэпсауэ Долинск дэт антеннэ иным и гъунэгъуу телецентр щаухуэну кьрагъэжьащ. Ар Къэбэрдей-Балъкъэрым телевиденэм хуэфащэ пщIэ щигъуэту зэрыщIидзар къэзыгъэльагъуэ япэ лъэбакIуэт. Iтlуанэр Iэнатlэщ Iэр творческэ лэжьакIуэхэмкIэ кьыдзэгъэпэщырат зыхуэгъэзар. ТелевиденэмкIэ еджапIэ нэхъыщхьэ хэр къэзыуха цIыхухэр ябгъэдэжьащ. Ар Къэбэрдей-Балъкъэрым телевиденэм хуэфащэ пщIэ щигъэту зэрыщIидзар къэзыгъэльагъуэ япэ лъэбакIуэт. Iтlуанэр Iэнатlэщ Iэр творческэ лэжьакIуэхэмкIэ кьыдзэгъэпэщырат зыхуэгъэзар. ТелевиденэмкIэ еджапIэ нэхъыщхьэ хэр къэзыуха цIыхухэр ябгъэдэжьащ. Ар Къэбэрдей-Балъкъэрым телевиденэм хуэфащэ пщIэ щигъэту зэрыщIидзар къэзыгъэльагъуэ япэ лъэбакIуэт. Абыхэм ялъэкIащ киномрэ телевиденэмрэ, кино гъуэзджэмрэ публицистикэмрэ зэхаухуанэу зы мардэм ирагъэувэн. Къалэну къэващ магнит Iэмалкlэ псалъэр зытетха пленкэ бгъуэзэм кьыщежьэу зэмыфэгъуу уэзыгъэлъагъу пленкэ бгъуфIэм тещIыхьа киномрэ нобэ видеокlэ зэдза технологиемрэ хуэкIуэныр. А кьалэныр телевиденэм и кьызэгъэпэщакIуэхэм ягъэзэщIэн яхуэзофIэкIащ икIи щIэуэ кьуэнэхуа гъуэзджэм иIэ къагапIэхэм ящыщ куэдым лъэIэсащ. Видеом и пэкIи, абы щытехьа пIалъэми Къэбэрдей-Балъкъэр телевиденэм и лэжьакIуэхэм яхуэфIэкIащ документальнэ очеркхэу, репор тажхэу, сюжетхэу мин бжыгъэхэр трахьн икIи кьагъэтъэгъуэн. Апхуэдэу ягъэхьэзыра фильмхэр щэ бжыгъэкIэ ягъэбагъуэри, ди къэралми хамэ къэрал куэдми щагъэлъэгъуащ. Ахэр псори зэхэпльхьэжэ, кино-видеопленкэу метр мелуанхэм нос икIи Щ1ы хьурейм кьеплщэкIыу, бгырыпхым хуэдэу щIэппхэну урикъунущ. Мы гупсысэм Iуплщ кьыхощ телевиденэм Къэбэрдей-Балъкъэрым и социально-экономикэ гъащIэр, и щIыхэр, абыхэм я зэныбжьэгъугъэр, зэхэтпакIуэхэм яхуэгъуазджэм и фащэкIэ гъэпса, тхыдэм и тепльэгъуэу траха сурэт абрагъуэхэмкIэ кьигъэльэгъуэн зэрыльэкIар. Дауэ-тIэ апхуэдэ телевиденэ республикэм щызэфIэзыгъэува щыхухэм я щIэр лъагэу зэрымыIэтынур? «Адыгэ псалъэ» газетым и щIадзакIакIуэхэм ящыщ папщIэ абыхэм я цIэр кьыпсIэунут: радиомрэ телевиденэмкIэ иIэ Iэщагъэм хуэIэзэ Хьэцыкlу Ахьмэд, телевиденэм и кьызэгъэпэщакIуэ Серг еев Георгий (инженер гуп я гъусэу), Къэбэрдей-Балъкъэр радиомрэ телевиденэмрэ я унафэщIу илъэс 16-кIэ щытащ Дыду Владимир, абы и кьуэдзэу гъэкъа, радиор езыгъэфIэкIуахэм ящыщ лIы щэджащэ Залиханов Жэнэкъаит, блэкIа лIэщIыгъуэм и 60 - 70 гъэхэм республикэ телевиденэм и зыужьныгъэм хэпльхэныгъэфI хуэзышIа, илъэс 13-кIэ абы и унафэщIу щыта Макитов Сэфар, режиссер нэхъыщхьэм и кьулыкъур гъэзэ хуэмыдэжьэм зезыльхьэу Мыд Хьэжмусэрэ Панасьян Варужанрэ, режиссер нэхъыщхьэу лэжьакъэу Урыс Мухьэзыр, Бачиевэ Тамарэ, Мысостышхуэ Пщыхьэбий, редактор нэхъыщхьэ хуэ Хьуэжэ Хьэзрэт, Гадиев Иброжым сымэ, документальнэ кинор КъБР-м щызэтезыгъуавхэу, ар гъэхьэзырынымкIэ, техыныкIэ Iэзагъ зиIэхэу Бэрокъуэ Владимир, Буслик Юрэ, Токьмакъ Светланэ, редактор рхэу Кlуращын БетIал, Къуэдзокъуэ Хьэсэн, Дол Байлиэ, Къуэлуфэ Хьэчим, Гуэеев Исхьэкъ, Гупиев

Зэхъуэуу мэлажьэ

ХХ лIэщIыгъуэм и пэщIэдзэ щIэдзэ илъэсхэм республикэ телевиденэм кьыльыкIуэкIащ зыпэмыплъа гугъуехьхэр. Ар абыхэми пхыкIащ, ехьулIэныгъэ зыIэрыгъэхьэрэ, ипэкIэ макIуэ. Зи тхыдэм дриплъа телевиденэм, БГТРК-м и кьудамэу Къэбэрдей-Балъкъэрым щыIэм зэмыщIу, щхьэхуэу республикэм ейуэ «Къэбэрдей-Балъкъэр телеканал» къэрал Iуэхущ1апIэ кьызэрагъэпэщащ. А псом я гугъу пщIым папщIэ зы газети газетитIи урикъункым. Нэхъыщхьэр БГТРК-м и кьудамэрэ, республикэм и телевиденэри нобэрей зэманым деклуу зэрылажьэрщ, кьэкIуэнум зэрыхуэгъэпсарщ. Куэд щIакъым Къэбэрдей-Балъкъэр кьэрал телевиденэм программэхэр егъэфIэкIуэныкIэ Iэмалыфlхэр кьезыт ягъэIэпхьуэ станц гъуэзджэ кьызэзэратрэ. Эфир защIэжэр кьэ тыным зыхуагъэхьэзыр. Абы кьыгъэльэгъуэнущ программэр зэрыкIуэкI тележурналистым иIэ зэфIэкIымрэ кьэухьымрэ зыхуэдэр. Республикэ телевиденэм и лэжьакIуэхэр апхуэдэ Iуэху зехьэным хуэщIащ. Зы тхьэмахуэм, щэкIуэгъуэм и 7 - 13-м, кьырыбыдэу абыхэм «Мир» каналымкIэ кьаагъэтъэгъуа нэтынхэм я зэкъэлыкIэ-гъэпсыкIэм якIэлъыплърэ зэпкъпхрэ, наIуэ мэжьу, сыт хуэдэ ныбжьми итхэм ахэр зэрагъэпсыхьар. Псом япэ ирагъэщIар сабийхэращ: зы махуэ дэкIыркъым абыхэм мультфильмкIэ е нэтынк щхьэуэкIэ яхуэмыцIэу. Щэнхабзэм и лэжьакIуэхэм, спортсмен цIэрыцIуэхэм ятеуха, жанр зэмылIэужьыгъуэхэм ит нэтын 15 а зы тхьэмахуэм и программкэм хэтщ. Зэныбжьэгъугъэм, цIыху зэхущытыкIэхэм ятеуха, щIэ гуэр къозыгъащIэ нэтынкIэр махуитхукIэ зэхьэлъыплъу макIуэ. Мыпхуэдэ программкэм дэбгъуэн пхыхуэгъуэтынутэкъым, телевизорепльхэм кьабгъэдэкI информацэр (обратная связь) нэхъыбэлъэ ящIатэмэ, Абы и бжыгъэр кьыщоуфыIэ епльхэм я лъэIукIэ хагъэхьа концертитIым деж.

Техникэм теухуауэ жьыпIэмэ, программэхэр зэбгрыкъыхыну Iэмэпсымэр метри 150-кIэ Iэтауэ ягъэувынущ. Ягъэхьэзырар цIыхухэм ябгъэдэпльхьэну хуит узыщI лицензиие щIэуэ кьыдахьынущ, итIанэ лъэпкъыбзэхэмкIэ программэхэр япэ щыкIэ сыхьэ тихкIэ, нэхъ ижьыпуэкIэ сыхьэт 12-кIэ эфирым кIуэнущ. Анухудиз зэманыр телевизорепльхэм ягу ирихь нэтынхэмкIэ бгъэщIыну, дауи, тынщкъым; Iэщlагъэм фIыуэ хэзыщIыкI журналистхэм я бжыгъэм кьыхэхъуэн хуейщ. АбыкIэ дэIэпыкъуэгъуфIщ Гъуэзджэхэмкlэ Кавказ Ищхьэрэ кьэрал институтыр. А еджапIэр, КъБКъУ-р, нэгъуэщI щIыпIэхэм журналистикэмрэ режиссурэмкIэ еджапIэхэр кьыщызыуха щIалэгъуэдэм ящыщ куэд мыгувэу Къэбэрдей-Балъкъэр кьэрал телевиденэм лэжьапIэ кьригъэблэгъэну кьыщIэкIынщ. Арыншауи хъунукъым. КъБР-м и Президент Кьанокъуэ Арсен зэрыжиIамкIэ, сыхьэт 24-кIэ лажьэ телевиденэ лъэщ ди щIыналъэм кьыщызэригъэпэщыну и мурадщ. Ар кьэкIуэнум хуэгъэпса, технологиещIэр зи лъабжьэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iэнатlэр, щIыпIэжьэну журналистхэр, режиссерхэр, инженер IэщlагъэлI ныбжьыщIэхэр гъэхьэзырыныр икIэщIыпIэкIэ зи ужь ихьапхъэ къыдэнщ.

Зэманым къыщызэригъэпэщыну и мурадщ. Ар кьэкIуэнум хуэгъэпса, технологиещIэр зи лъабжьэ цIыхубэ хъыбарегъащIэ Iэнатlэр, зы щIыпIэжьэну журналистхэр, режиссерхэр, инженер IэщlагъэлI ныбжьыщIэхэр гъэхьэзырыныр икIэщIыпIэкIэ зи ужь ихьапхъэ къыдэнщ.

Къэбэрдей-Балъкъэр радиомрэ телевиденэмрэ я тхыдэр къэзыгъэлъагъуэ напэкIуэщIкэр зи Iэдакъэщ1экI Бжэныкlэ Мухьэб Мусэбий и къуэр илъэс 45-рэ хъуауэ журналистикэм хэтщ. Ломоносовым и цIэр зэрихьэу Москва дэт къэрал университетым журналистикэмкIэ и факультетыр 1966 гъэм, 1974 гъэм а факультетым радиомрэ телевиденэмкIэ и аспирантурэр кьиуухащ. Бзэ щIэныгъэхэм я кандидатщ, социологщ, УФ-м телевиденэмрэ радиомкIэ и отличникщ.

Зэман кьэдкIэ зыпэрыта Iэнатlэм щригъэжьауэ ятеуха социологие къэхутэныгъэхэр и лъабжьэу 1985 гъэм тхылъ кьыдигъэкIащ, и лэжьыгъэр кьыщызэщIикъуэжу тхыгъэ куэд кьыгтриубэдзащ Москва кьыщыдэкI журналхэмрэ республикэ газетхэмрэ. КъБР-м и Журналистхэм я союзым, Печатымрэ информацэмкIэ министерствэм кьызэригъэпэщу апхуэдэ зэпеуэзэм пIэнейр ауреат щыхъуащ, УФ-м и Журналистхэм я союзым нэхъ пIэнIэу кьащIалъытэ «За заслуги перед профессиональным сообществом» дамыгъэр кьыхуагъэфэщащ. 1992 гъэм Бжэныкlэ Мухьэб кьыфIащащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр.

«Къэббалъкътелерадио» компание Ильэсхэр. Махуэхэр. ФIэщыгъэхэр

1927 - 1937 гъэхэм - Къэбэрдей-Балъкъэр автономнэ областым и Радиокомитет.

1937 - 1943 гъэхэм - КъБАССР-м РадиомкIэ и комитет *(фокIадэ мазэм нэс).*

1942 гъэм и фокIадэм щыщIэдзауэ 1943 гъэм и щIышIулъэм и 3 пщIондэ радиор лэжьакъым, бийм КъБАССР-р пIалъэкIэ зэриубыдам кьыхэкIыу.

1943 гъэм и щIышIулъэм щыщIэдзауэ 1944 гъэ хуэху - Къэбэрдей-Балъкъэр радиокомитет.

1945 - 1953 гъэхэм - КъАССР-м Радиоухуэныгъэмрэ радиоинформацэмкIэ и к омитет.

1953 - 1958 гъэхэм(щIышIулъэм и 1-м 1958 гъэм) - КъАССР-м Щэнхабзэмкlэ и министрствэм радиоинформацэмкIэ и кьудамэ.

1958 - 1969 гъэхэм - КъБАССР-м и Министрхэм я Совет тым деж Радиомрэ телевиденэмкIэ щыIэ комитет.

А гъэ дыдэхэм - Телевиденэмрэ радиомкIэ хуэрал комитет *(РТЦ-р щыIащ 1992 гъэ пщIондэ).*

1992 гъэм (накьыгъэм и 28) - «Къэббалъкътелерадио» къэрал компание.

1998 гъэм (жэпуэгъэ) - ВГТРК-м и «Къэбэрдей-Балъкъэр» федеральнэ къэрал Iэнатlэ (ФГУП).

2005 гъэм- «Къэбэрдей-Балъкъэр» къэрал телерадио Iэнатlэ.

Къэбэрдей-Балъкъэрым РадиомкIэ и комитетым, Министрэм я Совет тым деж Телевиденэмрэ радиомкIэ щыIэ комитетым, «Къэбэрдей-Балъкъэр» къэрал телерадиокомпанием я унафэщIхэу 1927 гъэм кьыщыщIэдзауэ лэжьа (лажьэ) унафэщIхэр:

1. Волковский В. Н. - 1927 - 1931 гъэхэм

2. Вэрокъуэ Хь. ПI. - 1931 - 1935 гъэхэм

3. АфIэуиэ И. Хь. - 1936 - 1939 гъэхэм

4. Тыкlуэ Кlу. Б. - 1939 - 1940 гъэхэм

5. Бойченко М. Я. - 1940 - 1943 гъэхэм *(1942 гъэм и фокIадэм щыщIэдзауэ 1943 гъэм щIышIулъэм и 1 пщIондэ хэмыту)*

6. Теуэн Хь. И. - 1943 - 1945 гъэхэм

7. Бэрбч Хь. М. - 1945 - 1948 гъэхэм

8. Кьардэн Б. М. - 1948 - 1957 гъэхэм

9. Хьэжу А. КI. - 1957 - 1970 гъэхэм

10. Дыду В. З. - 1970 - 1986 гъэхэм

11. КъуэIуфэ Хь. Хь. - 1986 - 1992 гъэхэм

12. БищIо А. А. - 1992 - 1996 гъэхэм

13. Жаным Р. М. - 1996 - 2009 гъэхэм

14. Къзанш Л. Б. - 2009 гъэ лъандэрэ Iэнатlэм пэрытщ.

15. Санэ И. У. - 2005 - 2009 гъэхэм - «Къэбэрдей-Балъкъэр» къэрал телерадио Iуэхущ1апIэм и унафэщI.

16. Кьымахуэ М. Хь. - 2009 - 2011 гъэхэм - Къэбэрдей-Балъкъэр къэрал телерадио Iэнатlэм и тхьэмадэ.

Тхыгъэр зейм теухуауэ

Къэбэрдей-Балъкъэр радиомрэ телевиденэмрэ я тхыдэр къэзыгъэлъагъуэ напэкIуэщIкэр зи Iэдакъэщ1экI Бжэныкlэ Мухьэб Мусэбий и къуэр илъэс 45-рэ хъуауэ журналистикэм хэтщ. Ломоносовым и цIэр зэрихьэу Москва дэт къэрал университетым журналистикэмкIэ и факультетыр 1966 гъэм, 1974 гъэм а факультетым радиомрэ телевиденэмкIэ и аспирантурэр кьиуухащ. Бзэ щIэныгъэхэм я кандидатщ, социологщ, УФ-м телевиденэмрэ радиомкIэ и отличникщ.

Зэман кьэдкIэ зыпэрыта Iэнатlэм щригъэжьауэ социологие къэхутэныгъэхэр и лъабжьэу 1985 гъэм тхылъ кьыдигъэкIащ, и лэжьыгъэр кьыщызэщIикъуэжу тхыгъэ куэд кьыгтриубэдзащ Москва кьыщыдэкI журналхэмрэ республикэ газетхэмрэ. КъБР-м и Журналистхэм я союзым, Печатымрэ информацэмкIэ министерствэм кьызэригъэпэщу апхуэдэ зэпеуэзэм пIэнейр ауреат щыхъуащ, УФ-м и Журналистхэм я союзым нэхъ пIэнIэу кьащIалъытэ «За заслуги перед профессиональным сообществом» дамыгъэр кьыхуагъэфэщащ. 1992 гъэм Бжэныкlэ Мухьэб кьыфIащащ «Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэм щIыхь зиIэ и журналист» цIэ лъапIэр.

Телевиденэм къеблэгъащ КъБР-м и щIыхубэ уэкIуэ **Кlыщокъуэ Алим.** *Абы бгъэдэсщ режиссёр ящIыщ* **Мысостышхуэ Пщыхьэбий.** *1986 гъэ*

Обозреватель **Эрчокъуэ Исуф.** *1978 гъэ*

Корреспондент **Хьэжыкъарэ Алик.** *2003 гъэ*

Къуэдзокъуэ Хьэсэнрэ Тхьэмокъуэ Барэсбийрэ. *1995 гъэ*

Режиссёр **Кьардэн Хьэсэн.** *1993 гъэ*

Телевиденэм и режиссёр нэхъыщхьэ **Панасьян Варужан.** *1964 гъэ*

Жаным Руслан, Мыз Майе, Къудей Лидэ, Тэтрокъуэ Астемыр *сымэ. 1998 гъэ*

Журналистхэу **Гъурф Белгерэ Мэремкъул Ларисэрэ.** *2007 гъэ*

Радиом и лэжьакIуэхэр, КхъуэIуфэ Хьэчим яхэту. *1990 гъэ*

● ЗэIущIэхэр

Бзэм иригушхуэхэр

Анэдэлъхубзэр, щэнхабзэр, хабзэр дэтхэнэ лъэпкъым и дежкIи хъугъуэфыгъуэ нэхъ лъапIэ дыдэхэщ. Нэхъ лъапIэ дыдэри сыт - уасэ яIэххэкъым. Абыхъм ятеуауэ Iуэхугъуэхэр егъэкIуэкIыныр зэи лей хъуркъым. Апхуэдэ зэIущIэ иджыблагъэ щекIуэкIащ КъБКъУ-м филологиемкIэ и институтым. «Бзэр, щэнхабзэр, лъэпкъ хьэлыр - иджырей жылагъуэм»: зыфIащауа лъэпэкIпсо конференциым къырихьэлIащ щIэныгъэлIэхэр, аспирантхэр, студентхэр. Абыхъм я къхэутэныгъэхэр зэрыт тхылъ щхьэхуи къыхудагъэкIащ.

КОНФЕРЕНЦЫР къызэIуаха нэужь, абы хэтхэм гуп-гупу загъэшащ икIи Iуэхум адэкIэ пащащ зэпэщхьэхуэ. ЩIэщыгъуагъэ хэлъу екIуэкIащ Пымыжь Хьэмыщэ, Кучуковэ Зуэра сымэ зи унафэщIхэу щыта гупхэм я лэжьыгъэр. Цыхум псом мэхъэрэ нэхъ гуапэу зыхиущIи и анэдэлъхубзэмкIэ щыпсальэм деж, больагъу ар и гум кIыукI макъыу зэрыщытыр. Гуапэт адыгэбзэкIэ къэпсальэхэм уедэIуэну, зэпкърах темэхэм хуаIэ бгъэдыхьэкIэм укIэпльыплъыну. Утыкум къыщыпсальэхэр я бзэм зэрыригушхуэр зыхыумыщIэнкIэ Iэмал иIэтэкъым.

Пэжыбгъэ зыхIэпмэтхэм ящыщт Бэрбэч Иринэ и «Ягъэ адыгэ тхакIуэхэм я Iэдакъэщтхэр» Нало Заур и тхылъым къыззрыщыкIуэр», Къумыкъу Маринэ и «Бабыгу Эргун и усэхэм Хэкум и джэ макъыр ящыззрыхэщыр», Гъуклэкъуд Иринэ и «Шапсыгъхэм ятеуауэ тхыгъэ гуузэ», Лыбебекъуэ Марьянэ и «Ежьралым и лъапсэ Цыхубзыр» Кыщокъуэ Алим и «Лъапсэ» романым къызэрыщыгъэлIэгъуар» къэхутэныгъэхэр. Къэндур Мухъэдин и «Кавказ» романыр и тегъэщIапIэу магистр Гъуклэкъуд Иринэ иригупльэжащ адыгэм къикIуа Гъуэгуанэ щынагъуэхэм ящыщ зым, и гупсысхэмкIи къыддагъэшащ. «Тхыгъэм сыкъыщеджэкIэ, абы къыщыкIуэ дэтхэнэ зы теплъэгъуэри сэ снкърыкIырт, згъэвырт. ТхакIуэр си гум кьыпсэлъыкI хуэдэт», - жеIэ Иринэ.

Хэхэс адыгэхэм ящыщ усакIуэ Бабыгу Эргун Хэкужьым хуиIэ лъагэуныгъэм и куу ГъэкIыр кьыпщытэну и ужь иKьащ Къумыкъу Маринэ. Эргун и усэхэм кьыхощ адыгэхэр я Хэку къэкIуэлIэжьыну абы зэрихьэпсапIэр, бзэм и Iуэхум зэригъэгулэзыр, Iэщ1кI хабзэм зэрыкIэльыпхъуэр. А псор щызэпкърыхащ Маринэ и лэжьыгъэм.

Лыбебекъуэ Марьянэ и лэжьыгъэри куууэ узыгъэупсыст. «Лъапсэ» романымкIэ Кыщокъуэ Алим ди нэгу щIигъэкI лъэхъэнитIым гъэщIэгъуэну тепсэлъыхьащ. Бэрбэч Иринэ и къэхутэныгъэр триухущ Нало Заур и «Адыгэ литературэм и антологие» тхылъым къыщIэт Iуэхуэхэм, щыпхъша гупсысэхэм. АдыгэбзэкIэ лэжьыгъэ зытхахэм я щIэныгъэ унафэщIкI КъБКъУ-м и профессор Бакъ Зерэ. Конференцыр и кIэм щынэблагъэм, абы и кьызэгъэпэщакIуэхэр тепсэлъыхьащ къыкIэлъыкIуэ зэхуэсыр сыт хуэдэу яуухэнуми, сыт хуэдэ Iуэхугъуэхэр абы и уГыкУ кърахьэнуми. Абы кърихьэлIахэм кьыхагъэщащ анэдэлъхубзэкIэ къэпсалъхэм екIуэкIа лэжьыгъэр щIэщыгъуэ, дэхэ зэращIар.

Адэжь Хэкум, лъэпкым теухуа гупсысэхэм сыт щыгъуи къаруяIэщ. Ар щыныIэт мыбдежми. Конференцым щыIуа гупсысэ дыгъэлэхэм ящыщ мащIэ нэхъ мыхъуми абы щIэсахэм псэкIэ здыщIахамэ, ари куэд и уасэщ.

ГУГЪУЭТ Заремэ.

Налшык къалэ округым и щIыпIэ администрацэм и Iэтащхьэм деж Хьэрычэтыщ1э IуэхуэхэмкIэ щыIэ сочетым и зIэIущIэм къыщащащ къэщыгъуэгъэнымкIэ-аналитикэ экспертизэ псоми ихьиKIа бизнес-проектыр 34-р.

КъБР-м Экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ и министерствэм мы гъэм иригъэкIуэкIауэ щытащ хьэрычэтыщIэ IэнатIэ цыкIухэмрэ курытхэмрэ къыщыхалъхьэжрдэмхэр даIыгъын икIи зрагъэжьын папщIэ, зыщегъыт илъэсым субсидиехэр зратыну муниципальнэ программэхэр къыщыхаха зэпеуэ. Налшык къалэ округыр абы унэтIыныгъитIкIэ хэтащ. Апхуэдэ ди бизнес Iуэхущ1э нэхъыфIхэр зыгъэззэщIэну щIалэгъуалэм грантхэр стынымрэ къызэрагъэпэщ зхэрычэтыщ1э IэнатIэщхьирщ, къэбэрдей, балькъэр усакIуэхэм, тхакIуэхэм я Iэдакъэщ1кI нэхъыфIхэм щыгъэгъуэзэныщ. Зэпеуэм къыщыригъэувым хуэдэу, КъБР-м Экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ и министерствэм, Iуэхур зэгъэщIылIа IэнатIэхэм, апхуэдэу щIыпIэ администрацэм и эксперт комиссэм а псори щызэпкърахащ, унэтIныныгъитIымкI1э проект 34-м арэзы зытехъуэ кIэух тхылъыщ уэтахащ. Хьэрычэтыщ1э IуэхуэхэмкIэ советым и зIэIущIэм проектхэр зейхэм я Iэдакъэщ1кIэр щагъэлъэгъуа нэхъыжь, субсидиехэр зратынухэр кIэухыу ягъэбелджылащ. Бизнес гъэпсыкIэ нэхъ гъэщIэгъэнэу, социальнэ мыхьэнэ зиIэхэу кьалъыта 17-м ящыщщ Быдэ Аслъэн, Гуппоев Тимур, Соломатин Владимир, Щаду Арсен сымэ я проектхэр. ЕтIуанэ унэтIныныгъэмкIи хьэрычэт щIэн щIэзыдзагъащIэ 17-м субсидиехэр хухахащ. Абыхъм я Iэдакъэщ1кIэхэм ящыщу советым хэтхэм нэхъыфIу кьалъытащ Харьковская Янэ, Хьэмдэхьу Алим, Цыганов Алексей сымэ я проектхэр.

Советым и унафэкIэ бизнес гупсысэ 17-ми, хьэрычэт щIэн щIэзыдзагъащIэхэм я проект 17-ми арэзы техъуащ. Мыгувэу дэтхэнэми и счетым субсидиеу сом мин 300 ягъэкIуэнущ. Аэр Налшык къалэ округым и щIыпIэ администрацэм и Iэтащхьэм деж Хьэрычэтыщ1э IуэхуэхэмкIэ щыIэ советым и нэIэ щIэту къагъэсэбэпынущ.

СЕНИЧ Михаил.

● Хьэрычэтыщ1э

Арэзы тохъуэ

● Хьэуажъу

Аруан куейм хьихьэ
Мысостей къуажэм щыпсэу
Кlауэ Алик Пlалэ и къуэр кьышащхьуа
махуэщ, и ныбжьыр илъэс 60 ирокlу

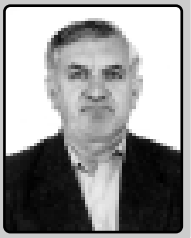

Зи махуэшхуэр зыгъэлъапIэ щхьэгъэсэн, адэ гумащIэм дынохъуэхъу уи гъащIэр кIыхьу, уи щIыхьыр лъагэу, узынщагъэ быдэ уиIэу, уи унагъуэ насыпым уи гур дыхэхъуэрэ быным я екъуIэнщIэм ургушхуэ, берычэтыр уи Iэнэгуу, дэрэ жэгъуэмрэ гуфIэгъуэмрэ уи бэу куэдрэ утхъуэпсэуну!

Уи унагъуэр, кьыбдалъхуахэр, Iыхьлыхэмрэ благъэхэмрэ.

● Зэпеуэ хэр

ЩIэблэм дерс къызыхах

Нарткъалэ дэт 2-нэ курыт еджапIэм щекIуэкIащ «Си Къэбэрдей-Балькъэр» республикэпсо зэхьэзэхуэм и щIыпIэ зэпеуэхэр. Ар техуэат ди лъахэм и тхылъмрэ мыбы ягъащIэ лъандэрэ щыпсэу лъэпкъ зэхуэмыдэхэм кьадекIуэкI щIэныгъэхабзэмрэ щIэблэр зрыщыгъуазэр къэгъэнэным.

САБИЙ творчествэмкIэ унэм мы Iуэхур иIэхэи 10 хьауэ ирегъэкIуэкIри, мы зэпеуэ гъэщIэгъуэнхэм зи зэфIэкI щыта щIэныгъэлъэгъуэру хуей щыкIуэхэм я бжыгъэм къыхэхьуэ фIэкIа, хэщIыкъым. Зэхьэзэхуэм и кьалэн нэхъыщхьэр адыгэхэмрэ балькъэрхэмрэ ди тхыдэр, ди хабзэ дахэхэр кьыдэкIуэтей щIэблэм я гъащIэм хэпатIэщIэхэм ядэIэпыкъунымрэ.

Республикэ, федеральнэ бюджетхэм кьахэкIыу Налшык сом мелуани 10 - дэтхэнэ унэтIныныгъэми мелуан тхурытху хуэзэу кьратащ. ИужькIэ 2007 - 2011 гъэхэм Налшык кьалэм хьэрычэтыщ1э IэнатIэ цыкIуэм зыщегъэужьыным, ар щыдэIыгъыным теухуа программэ эхэам тету, а унэтIныныгъитIымкIэ муниципальнэ зэпеуэ иригъэкIуэкIащ. Абы хьэрычэтыщ1э Iуэхум хьихьэ щIыхуи 100-м нэблагъэм я бизнес гупсысэхэмрэ проектхэмрэ щагъэлъэгъащ. Зэпеуэм къыщыригъэувым хуэдэу, КъБР-м Экономикэ зыужьыныгъэмрэ сатумкIэ и министерствэм, Iуэхур зэгъэщIылIа IэнатIэхэм, апхуэдэу щIыпIэ администрацэм и эксперт комиссэм а псори щызэпкърахащ, унэтIныныгъитIымкI1э проект 34-м арэзы зытехъуэ кIэух тхылъыщ уэтахащ. Хьэрычэтыщ1э IуэхуэхэмкIэ советым и зIэIущIэм проектхэр зейхэм я Iэдакъэщ1кIэр щагъэлъэгъуа нэхъыжь, субсидиехэр зратынухэр кIэухыу ягъэбелджылащ. Бизнес гъэпсыкIэ нэхъ гъэщIэгъэнэу, социальнэ мыхьэнэ зиIэхэу кьалъыта 17-м ящыщщ Быдэ Аслъэн, Гуппоев Тимур, Соломатин Владимир, Щаду Арсен сымэ я проектхэр. ЕтIуанэ унэтIныныгъэмкIи хьэрычэт щIэн щIэзыдзагъащIэ 17-м субсидиехэр хухахащ. Абыхъм я Iэдакъэщ1кIэхэм ящыщу советым хэтхэм нэхъыфIу кьалъытащ Харьковская Янэ, Хьэмдэхьу Алим, Цыганов Алексей сымэ я проектхэр.

Советым и унафэкIэ бизнес гупсысэ 17-ми, хьэрычэт щIэн щIэзыдзагъащIэхэм я проект 17-ми арэзы техъуащ. Мыгувэу дэтхэнэми и счетым субсидиеу сом мин 300 ягъэкIуэнущ. Аэр Налшык къалэ округым и щIыпIэ администрацэм и Iэтащхьэм деж Хьэрычэтыщ1э IуэхуэхэмкIэ щыIэ советым и нэIэ щIэту къагъэсэбэпынущ.

СЕНИЧ Михаил.

● Дэ къытхуатх

Уи лъэпкъым и блэкIам ущыгъуазэмэ

Си лъэпкъыр, зэрыжаIэжымкIэ, узэркъэзэ ящыщт. Абы лъэпкъ дамыгъитхурэ метр 262-рэ зи цIыгагъ Iуащхьэрэ иIэщ. «ЩIэныбэ» унэцIэр «щэн» псалъэм къытекIащ икIи «щэн зи бэ», «хьэл-щэн зыхэлъ» жиIэу араш къикIыр.

Филологие щIэныгъэхэм я доктор, профессор КIуэкIуэ Жэмалдин зэритхужаIэмкIэ, «ЩIэныбэ» унэцIэр грузин псалъэ «сабина»-м къытекIащ, «святая троица» къикIыу араш. Ар XVI-XVII лЪэщIыгъуэм хохьэ. Нобэр къыздэсым. Осетин Ищхьэрэм «ЩIэнибэ» тафэ и цIэу щIыпIэ щыIэщ.

Къэбэрдейм ЩIэныбэхэр ЩIэныбей къуажэм щыпсэууэ щытащ. А къуажэм пэмыжыжьэу иIа ЩIэныбэхэ я Iуащхьэрэ нобэр къыздэсым щытщ (Шэрдэж Ищхьэрэ дей). Ар XIX лЪэщIыгъуэм зэхалъхьауэ щыта Къэбэрдейм и картитIым итщ, лъэхъэнэкIэ зыхуэзэр XIII-XVIII лЪэщIыгъуэхэрщ.

ЩIэныбэхэ ныы ягъэхъуу щытащ. Апхуэдэу, Броневский Семен и «Кавказцы» тхылъым (1823 гъэ) и 229-нэ напэкIуэцIым шы завод нэхъ цIэрыIуэ дыдэу Кавказым итахэр кьыщIрибжэкIкIэ, Кавказ Ищхьэрэм и шы заводу 58-рэ къыщыгъэлъэгъуащ. Ахэр зэрызэкIэлъыхьам 37-нэу итщ Шонебаша Черкеской (ЩIэныбэщ) шы заводыр.

ЩIэныбэ унэцIэр къызыхэщ ящэ дэфтэрыр Хьан-Джэрий и «Шэрджъэм теуха тхыгъэхэр» тхыдыкIэ ящэ дэфтэрыр Хьан-Джэрий и «Шэрджъэм теуха тхыгъэхэр» тхыдыкIэ (1886 гъэ). Абы ит табакIэм кьегъэлъагъуэ пщыхэу, уэркъуэу Къэбэрдеишхэм я Къэбэрдей цIыкIумрэ (Джылахъстэней) иса лъэпкъхэр, унэцIэхэр (н.194-200). А таблицэм, уэркъ унэцIэхэм деж, 17-нэу ЩIэнибей унэцIэр къыщыгъэлъэгъуащ, Шэрдэж псы Iуфэм Iус ЩIэнибей къуажэм щыпсэууэ.

Урыс-Кавказ зауэр къэхъей нэужь, ЩIэнибэ лъэпкым ящыщ куэд Тырхуэм ягъэкIуэуэ щытащ. Абы Кьайсэр видайстым хиубыдэу ЩIэнибей къуажэ кIыщыгъэрагъэпэщащ (тыркубэмкIэ - Эскиассыпинар). Адрей ЩIэнибэхэр ЩIэнибей къуажэм кьыкIри, абы пэгъэнэгъуу щыта Къуэжьыкъуей къуажэм (Шэрдэж Ищхьэрэ) Iэпхъуэжащ икIи �щIэнибэ хьэблэ абы кьыщыгъэрагъэпэщащ.

Си адэжьуэм и адэшхуэ ЩIэнибэ Мэрем ЩIэнибей къуажэм (Шэрдэж Ищхьэрэ пэмыжыжьэу) щыпсэууэ щытащ. ИужькIэ Джылахъстэнейм хьихьэ Болэтей къуажэм Iэпхъуэжащ.

Архивым щIэлъ дэфтэрхэм кьыззрагъэлъагъуэмкIэ, 1886 гъэм Къэбэрдейм къуажэу иIэм я унагъуэ щэнхабзэм ятхуэу щытащ. А спискэмкIэ ЩIэнибэ Мэрем Болэтей къуажэм щыпсэурт, илъэс 21-рэ и ныбжьт, щэшхуэ, жэмитI, виц, зы щIэ иIэт. Джылахъстэней псом щынэхь сатуущI цIэрыIуэ дыдэхэм ящыщу щытащ Мэрем. Ар Болэтей къуажэм ятэ дыдэу гъэщIыкIэ ЩIэнибэ кьыщызыщхуахэм ящыщт (1885 гъэ) икIи езым и тыкъэм кьыщэIуихауэ щытащ.

ЩIэнибэ я щIалэхэр Хэку зауэшхуэм хэтащ икIи зауэ нэужьым мэкъумэш хозяйствэр кьызэрагъэпэщыжащ.

Си адэшхуэм и адэ ЩIэнибэ Алий зауэм мыкIуэну бронь кьратри, колхоз мылькур Алагир и лъэныкъуэкIэ игъэIэпхъуауэ щытащ, нэмыщI зэрыпхъуакIуэхэр Къэбэрдейм и гъунапкъэм кьыщыблагъэм. Ар механизатор щIэрыIуэу щытащ икIи зауэ нэужьым Тэрч МТС-р кьызэригъэпэщыжащ.

ЩIэнибэ я щIалэхэр Хэку зауэшхуэм хэтащ икIи зауэ нэужьым мэкъумэш хозяйствэр кьызэрагъэпэщыжащ.

Си адэшхуэм и адэ ЩIэнибэ Алий зауэм мыкIуэну бронь кьратри, колхоз мылькур Алагир и лъэныкъуэкIэ игъэIэпхъуауэ щытащ, нэмыщI зэрыпхъуакIуэхэр Къэбэрдейм и гъунапкъэм кьыщыблагъэм. Ар механизатор щIэрыIуэу щытащ икIи зауэ нэужьым Тэрч МТС-р кьызэригъэпэщыжащ.

ЩIэнибэ зыурэ ЩIэнибэ Мэрем и къуэр си адэшхуэм и адэ кьуэщIащ. Ар Хэку зауэшхуэмрэ Урыс-фин зауэмрэ хэтащ. УзгъэгъэкIэлъэ хьауэ, 1945 гъэм зауэм кьыкIыжащ сержант нэхъыжь ЩIэнибэ Исмэхыл. Абы кьыхуагъэфэщащ «ЩIыхьым и Дамыгъэм» и етIуанэ, ещанэ нагъыщэхэр, «Вагъуэ Пльыжь» орденыр, Хэку зауэм и орденитI, «Хахуагъэм папщIэ», «Ленинград зэрахъумам папщIэ», «Берлин къызэрагъам папщIэ», «Германием зэрытекIуам папщIэ» медалхэр.

Исмэхьил и къуэш Мухьэмэдин Хэку зауэшхуэм хэтащ. ИлъэситIкIэ фронтым Iутауэ, 1943 гъэм Краснодар пэмыжжьэ Замостьи хуторым деж щыхэкIуэдащ.

Ди лъэпкым щыху цIэрыIуэ куэд кьыхэкIащ: тхакIуэхэр, егъэджакIуэхэр, дзэ къуалыкъум пэрытахэр, диным, щэнхабзэм я зэлъаIуэхэр, нэгъуэщIхэри.

ЩIэныбэ Юрэ Мухьэмэд и къуэр - Кавказым ис бгырыс лъэпкъхэм я конфедерацэм и тхьэмадзу щытащ, иджы КъБКъУ-м политологиемкIэ и кафедрэм и доцентщ, философие щIэныгъэхэм я докторщ, Абхъаз къэрал университетым щIыхь зиIэ и профессорщ.

ЩIэныбэ Анатолэ Мухьэмэд и къуэр - техникэ щIэныгъэхэм я докторщ, КъБКъУ-м и профессорщ, информатикэмкIэ ирегъаджэ.

ЩIэныбэ Барэсбий Мухьэмэд и къуэр - сурэтыщI Iэзэщ, скульпторщ. Араш щыIар Хэку зауэшхуэм хэкIуэдахэм я фэепльэ сыну Налшык къалэ дэтыр. Барэсбий и Iэдакъэ щIэращIам, законым кьыззригъэувым тету, и пIалъэм и кIэм нагъэсын щхьэкIэ, ар зэрызэхагъэкI щыкIэр и кIэльыплъыныгъэ щхьэхуэм зэрыщIэтыпхъэм.

Уг гловнэ Iуэхур зэрызэхагъэкIыр республикэм и прокуратурэм и кIэльыплъыныгъэм щIигъэуващ.

КъБР-м и прокуратурэм и пресс-Iуэхущ1апIэ.

● КъБР-м и прокуратурэм

КIэлъыплъыныгъэм щIагъэувэ

КIуэкIуэ Валерэ и цIэр зезыхьэ Къэбэрдей-Балькъэр къэрал мэкъумэш академием и и джаIэ корпусым хэт жылагъуэ щхапIэм къыщагъэсэбэпа ерыскыы зэкIуэкIам и зэранкIэ студент, егъэджакIуэ я куэд жэпуэгъуэм и кIэхэм сымаджэ зэрыхъуам кьыхэкIыу, КъБР-м следственкIэ и Iэнатlэм и Налшык къалэ къудамэм мы гъэм дыгъэгъазэм и 7-м уголовнэ Iуэжу къиIэтащ, УФ-м и УК-м и 238-нэ статьям и 1-нэ Iыхьэм къыщыгъэльэгъуа щIэпхъаджагъэм хуэдэ зэранэжьамкIэ игъэкъуанщэу.

Республикэм и прокуратурэм я унафэр диIыгъащ икIи къеозгъыу кьильытащ.

Абы кьыдэкIуэу, кьащта унафэр хабзэм кьыззэрилаСэр кьыщащыгъэм, прокуратурэм Налшык къалэм следствиемкIэ и кьудамэм и унафэщIхэм гу лъаригъэтащ Iуэхур кIыхьлIыхь зэращIам, законым кьыззригъэувым тету, и пIалъэм и кIэм нагъэсын щхьэкIэ, ар зэрызэхагъэкI щыкIэр и кIэльыплъыныгъэ щхьэхуэм зэрыщIэтыпхъэм.

Уг гловнэ Iуэхур зэрызэхагъэкIыр республикэм и прокуратурэм и кIэльыплъыныгъэм щIигъэуващ.

КъБР-м и прокуратурэм и пресс-Iуэхущ1апIэ.

● Гу зылъытапхъэ

Жылагъуэ егъэблэгъапIэ

Урысей Федерацэм и МВД-м Налшык къалэмкIэ и Управленэм и дежи щыIэ Жылагъуэ советым щIыхуэхр щыгъэзбгъапэ пэш кьыззIуихащ.

УРЫСЕЙ МВД-м Налшык къалэмкIэ и Iуэхущ1апIэм и пресс-Iэнатlэм щыIуэхэр дыдэрищIамкIэ, щIыху еблэгъапIэм и лэжьыгъэр нэхъыщхьэу зыхуэунэтIар полицэмрэ жылагъуэмрэ зызэхащIыкIынырщ, нэхъыфIу зэдэлэжьынырщ.

Жылагъуэ советым хэтхэм ящыщ зы къекIуэдIэ щIыхухэм яIущIэнущ гъубж махуэ къэс сыхьэти 10-м щыщIэдзауэ 14 пщIондэ. Абыхъм яхэтщ «Литературная Кабардино-Балкария» журналым, «Налшык» газетым я редактор нэхъыщхьэхэу Тхьэзэпэ Хьэсанэр Щомахуэ Лилиерэ, Къэбэрдей-Балъкъэр экономико-правовой лицейм и унафэщI Щауэжь Мухьэмэдин, КъБКъУ-м и проректор Хьэмырзэ Хьэзрэталий, Налшык къалэм и ранс-Iимам Къажэр Сафуди, «Минги-Тау» журналым и редактор нэхъыщхьэ Додуев Аскэр, Управленэм и унафэщIым МВД-м и ветеранхэм ядэлэжьэныкIэ и дэIэпыкъуэгъу Гъубжокъуэ Арсен, Къэбэрдей-Балъкъэр Къэрал мэкъумэш академием и кафедрэм и Iэтащхьэ Бэгъуэт Хьэмидбий сымэ, нэгъуэщIхэри.

Жылагъуэ еблэгъапIэм дыгъэгъазэм и 6-м лэжьэн щыщIидзащ мы хэщIапIэм: **Налшык къалэ, Тепличнэ уэрамджI, 2.**

Нэхъ пасэу зебгъэтх хъунущ мы телефонымкIэ: **49-49-87.**

ДЕМИДОВЭ Анн э.

НэхъыфIхэм хабжэ

● Хъыбар гуапэ

Мы гъэм и гъатхэпэ кIуэм Урысей Федерацэм ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм и жьауэм щIэту дажьэ, щэнхабзэ щIэныныгъэ изобразительнэ гъуэджэмкIэ департаментым и жэрдэмкIэ, КъБР-м и библиотекэу тIу «Иджырей щапхъэм и къуажэ библиотека» зыфIаща проектым зэрыхагъэхьэнымкIэ хьыбар къэгъэщIауэ щытащ.

АБЫ ТЕУХУАУЭ ирагъэжIуэкIа республикэпсо зэхъэзэхуэм щытекIуащ ШIытхъэлэрэ Зэрэгъыжрэ дэт тхылъ хъумапIэхэр. Зэрэгъыж дэт библиотекэм проектым ипкъ иткIэ иджыпсту щыщIэдзауэ УФ-м ЩэнхабзэмкIэ и министерствэм къыбгъэдэкIыу къыIэрохьэ ахъшэшхуэ и уасэ «мультимедийнэ продукцэхэр», иужьрей компьютер техникэ зэпэщхэр. Абы и фIыгъэкIэ, тхылъ едэжьым дихьэх зэрэгъыжьдэсхэм дяпэкIэ Iэмал ягъуэтынущ тхылъым ехьэлIауэ дунейм къыщыхъу зэхъуэкIыныгъэхэмрэ зыщагъэпсынырэ.

Ильэс 50-м нэсауэ зи лэжьыгъэм гурэ псэкIэ бгъэдэт, тхылъ хъумапIэм и унафэщI Бозий Людмилэ зэрыжиIамкIэ, къыхуагъэфэща иджырей техникэ-хъыбарегъащIэ комплексым и Iэмалхэм я тхылъеджэхэр нэхъ псынщIэу хигъэгъуэзэну и нэ къикI щхьэкIэ, Iуэхур къэзылъахъэхэри щыIэщ: апхуэдэ техникэм тещIыхьа пэш яIэкъым. КъымыдэкIэ, а зыхуей-зыхуэфI лъапIэхэм я хъумэныр кьуажэ администрацэм и пщэ дилъхьэн хуейщ. Къапщтэмэ, Зэрэгъыж дэт библиотекэм и унащхьэр щIэкIэ зэрахъуэжрэ куэд щIакъым. АдэкIэ зыхуей хуэпэжаэн хуейуэ къыпэщIыкIыщ бжэ-щхьэгъубжэхэр, пэш кIуэцIхэр. Псом ящхьэрэщи, «модельнэ кьуажэ библиотекэ» зыфIаща проектым хагъэхьа Iуэхущ1апIэ нэхъыфIхэм зэрыхабжар гуапэщ.

ЖАНХЪУЭТ Зуэ з.

● Адыгэ щэджащэхэр

Адыгэ тхакIуэхэмрэ тхыль къыдэзыгъэкIхэмрэ я зэIущIэм кърихьэлIащ Теунэ Хьчим *(1912 - 1983)*, **Щомахуэ Амырхъан** *(1910 - 1988)*, **Шортэн Аскэрбий** (1916 - 1985) **сымэ.** *Сурэтыр 1978 гъэм трахащ.*

Редактор нэхъыщхьэ ХЬЭФЫЦIЭ Мухьэмэд

РЕДАКЦЭМ И КОЛЛЕГИЕМ ЭХТЭХЭР

Жылаев Заурбэч (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **ЖьэкIэмыхьу Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Ширдий Маринэ** (редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэ), **Гъурыжь Мадинэ** (жэуап зыхь секретарь), **ГъущIо Зариф, Истэпан Залинэ, Къардэн Маритэ, Хьэжыкъарэ Алик.**

КъыдэзыгъэкIхэмрэ редакцэмрэ я хэщIапIэр

«Адыгэ псалъэ» газетыр КъБР-м и Парламентымрэ Правительствэмрэ къыдагъэкI.

360030, Къэбэрдей-Балъкъэр Республикэ, Налшык къалэ, Ленинным и уэрам, 5, епщIанэ къат.

ТЕЛЕФОНХЭР: редактор нэхъыщхьэм, секретарым - 42-56-19; редактор нэхъыщхьэм и къуэдзэхэм - 42-63-64, 47-31-54, 47-33-23; жэуап зыхь секретарым - 42-22-82; секретариатым - 42-22-66.

КъУДАМЭХЭМ: политикэмкIэ, жылагъуэмрэ лъэпкъ IуэхуэхэмкIэ - 42-22-86; къуажэ гъащIэмрэ экономикэмкIэ - 47-22-63, 42-57-59; щэнхабзэмкIэ - 42-75-36; обозревателхэм - 42-22-89; хабзэхьэмэ Iуэхущ1апIэхэм ядэлажьэныкIэ - 42-60-53; хьыбарыщIэхэмкIэ, спортымрэ пресмэхэмкIэ - 42-22-88; егъэджакIуэхэм - 42-21-88; корректорхэм - 42-60-27; бухгалтериим - 47-31-69; ЭВМ-м и операторхэм - 42-22-84; компьютер Iуэхущ1апIэм - 42-26-41; сурэтхэм - 42-75-78.

Тедзэ тхыгъэхэм кьыщыхьа бжыгъэхэм, кьыщаIэта Iуэхугъуэхэм я пэжагъмкIэ ахэр зытхахэм нэсу жэуап яхь. Авторхэмрэ редакцэмрэ я Iуэху еплыкIэр зэтеуэну зыштыкъым.

Газетыр Iэ тезыдзахэм яхуэхьынир и пщэ дэльщ КъБР-м федеральнэ пощт эпщIэныгъэхэмкIэ и управленэм.

Тел.: 76-01-28, 76-01-10.

Газетыр 1989 гъэм дыгъэгъазэм и 16-м Печатым и хуитыныгъэ хуэмыныкIэ Къэбэрдей-Балъкъэр щIыналъэ Iуэхущ1апIэм №Н-0065-м щIэту агъэнащ.

Зы илъэсым газетыр 250-рэ къыдокI.

«Тетраграф» ООО-м щытрадзащ.

КъБР, Налшык къалэ, Ленинным и цIэкIэ щыIэ уэрам, 33, тел. 42-35-75.

Мы къыдэкIыгъуэм елэжьахэм: **жэуап зыхь секретарым и къуэдзэ Къаншокъуэ Элэ, редактору Щоджэн Iэминат, корректорхэу Щоджэн Инэ** *(1, 4-нэ нап.)*, **Щоджэн Заирэ** *(2, 3-нэ нап.)*, **корректорхэм я дэIэпыкъуэгъу Мырзэкъан ФатIимэ.** ***КомпьютеркIэ газетым и тепльэр щIащ*** **Мэлбахьуэ Анжелэ,** ***сурэтхэм елэжьар*** **Бицу Жанэщ.**

Номеры "Адыгэ псалъэм" и компьютер Iнатlэм щагъэхьэзыращ.

Газетым Iэ тредзэн хуейщ сыхьэт 20-м, щытрадзар сыхьэт 20-рщ.

Индексыр 51531● Тираж 4.553● Заказ №4050

«Къэбэрдей-Балъкъэр» зыгъэлъагъуэ телевизионнэ каналыр къэрал Iуэхущ1апIэм, «Адыгэ псалъэ» газетым, «Iуащхьэмахуэ», «Нур» журналхэм я лэжьакIуэхэр, Къэбэрдей Адыгэ Хасэр композитор, уэрэдыс, КъБР-м гъуэзджэхэмкIэ щIыхь зиIэ и лэжьакIуэ Согуэ Данил Жамболэт и къуэр хуогузавэ и къуэш **БетIал Жамболэт и къуэр** дунейм зэрехьажам къыхэкIыу.

ЕтIуанэу ягъэтIыс

Прохладнэдэс зэущIэхуэзу Сызранцевэ Ольгэрэ Екатеринэрэ (1984, 1980 гъэхэм къалъхуащ) илъэсрэ ныкъуэм щIигъэкIэ колонием исынущ. Прохладнэ район судым апхуэдэ унафэ кIыщтащ, къэхъупэщ зэрАIыгъым, наркотикхэр зэрахъуэм теухуауэ ахэр зэрагъэхуаншэ Iуэхум хэпльэри.

Наркотикхэр щагъэхьэзырын икIи щызрахьэлIэн папщIэ абыхэм я псэупIэр плIэнейрэ бдэжэнду ятауэ наркополицейхэм къыщIагъэщащ. ИужькIэ зэпыпхъуэхэм, щIэпхъаджагъэ лъэужьыр ягъэкIуэдажьыр мурадкIэ, къаугъэсэбэпа хьэкъущыкъым къыкIэрыну наркотикхэр егупуэу кIэратхьащIыкIыжырт. Апхуэдэ «зэныбжьэгъугъэ зэIущIэхэм» языхэсым и гуащIэгъэуэу абыхэм я псэупIэм наркополицейхэр тетащ. Кьыщащым Iупхьэ жэпкъ зы грамм къагъуэтащ. Ар куэду кьалъытэ.

Зэпыпхъухэр нэхъапэми ягъэтIысауэ щытащ наркотикхэр зэращэм къыхэкIыу.

СУАНОВЭ Залинэ,
Урысейм Наркотикхэм кIэлъыплъыныкIэ и федеральнэ кьулыкъым и управленэу КъБР-м щыIэм и пресс-Iуэхущ1апIэм и лэжьакIуэ.